

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

MUŽI NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ

Bakalářská práce

Autor: Marie Týnová

Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Olomouc 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Muži na rodičovské dovolené“ vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne

.....

podpis

Poděkování

Poděkování patří paní Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady a čas, který mi při konzultacích věnovala.

Děkuji také respondentům, kteří se svou účastí ve výzkumu podíleli na vzniku této práce.

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Charakteristika rodiny	8
1. 1 Definice rodiny	8
1. 2 Typy rodiny.....	9
1. 3 Funkce rodiny	10
1. 3. 1 Poruchy funkcí rodiny	10
1. 4 Rodina jako výchovný a socializační činitel.....	11
2 Rodina a rodičovství v současné společnosti	13
2. 1 Proměny rodiny v současné společnosti	13
2. 2 Rodičovství v individualizované společnosti	15
3 Problematika genderu	17
3. 1 Vymezení pojmů.....	17
3. 2 Politické prosazování genderové ideologie	18
3. 3 Pracovní a rodinné role, genderová (ne)rovnost.....	19
3. 4 Kritika genderu	20
4 Otcovství a otcové na rodičovské dovolené	21
4. 1 Otcovství a aktivní otcovství	21
4. 2 Otcovská role a její proměny	23
4. 3 Repertoáry otcovství	24
4. 4 Formy státní podpory rodičovství v ČR a jejich rozdíly	26
4. 5 Využívání rodičovské dovolené otců v ČR	28
4. 6 Využívání rodičovské a otcovské dovolené otců ve vybraných evropských zemích	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	32
5. Případové studie	32
5. 1 Výzkumný problém	32
5. 2 Výzkumný cíl.....	33
5. 3 Metodologie	33
5. 3. 1 Otázky k polostrukturovanému rozhovoru.....	33
5. 4 Předmět výzkumu, popis sledovaných jedinců.....	35
5. 5 Metody sběru dat a technika analýzy.....	35

5. 6 Účastníci výzkumu	36
5. 7 David.....	37
5. 7. 1 Výstupy analýzy a diskuze.....	41
5. 8 Tomáš.....	43
5. 8. 1 Výstupy analýzy a diskuze.....	47
Závěr	50
Seznam použitých zdrojů.....	52
Přílohy	56

Úvod

Na počátku 21. století do společnosti vstoupil fenomén mužů na rodičovské dovolené, který našel podporu ve státní politice naší země. Tento fenomén se pomalými kroky dostává zpovzdálí a nachází své společenské uplatnění v mnoha rodinách. I přes to však nemá příliš početné zastoupení.

Cílem této bakalářské práce je hlouběji představit problematiku mužů na rodičovské dovolené. Hlavním cílem teoretické části práce je specifikovat roli mužů a žen v současné rodině a zasadit téma rodičovské dovolené do celospolečenského kontextu. V praktické části realizujeme kvalitativní výzkum, jehož cílem je patřičně interpretovat zkušenosti mužů s rodičovskou dovolenou a porozumět také očekáváním, co rodičovská dovolená přinese. Tato vnímání mohou mimo jiné přispět k motivaci dalších mužů aplikovat možnosti rodičovské dovolené.

V první kapitole ilustrujeme vybrané charakteristiky rodiny z pedagogicko-psychologického pohledu. Kromě obecného vymezení rodiny nastiňujeme také typy rodiny z hlediska určitých kritérií, nepostradatelné funkce rodiny a také poruchy těchto funkcí. V závěru kapitoly rodinu spatřujeme jako významný výchovný a socializační činitel, jež má nepostradatelné místo v primární socializaci dítěte.

Ve druhé kapitole posuzujeme proměny rodiny a její podobu v současné společnosti a to od nejčastějších forem rodinných uspořádání až po faktory, které na rodinu působí. Plynule se dále dostáváme k soudobému pojetí rodičovství.

V další části práce přinášíme problematiku genderových rolí mužů a žen. Na počátku rozlišujeme základní pojmy, jako je gender, genderová socializace či genderové stereotypy. Dále se přesouváme k pracovním a rodinným rolím mužů a žen a jejich (ne)rovnosti. V kapitole nechybí i jisté projevy politického prosazování genderové ideologie a protikladem také kritika genderu.

V poslední kapitole teoretické části práce reflektujeme celkovou problematiku otcovství a otců na rodičovské dovolené. V rámci otcovství se seznámíme s moderní normou otcovství a aktivním otcovstvím, otcovskou rolí a její proměnou či s repertoáry otcovství. Kapitola dále demonstruje informace o využívání rodičovské dovolené otci v České republice a o faktorech, které tento stav ovlivňují. K porovnání situace mužů na rodičovské dovolené u nás identifikujeme také možnosti rodičovské dovolené ve vybraných evropských zemích.

Závěrečnou kapitolu bakalářské práce věnujeme kvalitativnímu výzkumu, který tvoří praktickou část této práce. Výzkum zaměřujeme na muže na rodičovské dovolené, prostřednictvím kterého se snažíme zjistit, jak muži rodičovskou dovolenou celkově vnímají. V úvodní části této kapitoly stanovujeme výzkumný problém, stanovený cíl, metodologii výzkumu, předmět výzkumu a také popis sledovaných jedinců. Dále objasňujeme metody sběru dat a techniku analýzy. Poté následuje samotné jádro této kapitoly – případové studie respondentů. První případová studie ilustruje situaci Davida, který rodičovské dovolené využil v plné délce a který je již schopen reflektovat své zkušenosti a dojmy. Druhá případová studie pojednává o stavu Tomáše, který bude na rodičovskou dovolenou nastupovat, když bude mít syn tři čtvrtě roku. Tomáš sděluje své doposud nabyté zkušenosti s výchovou syna a také veškerá očekávání, co s sebou rodičovská dovolená přinese. Obě případové studie podporují doplňující poznámky pod čarou, které přispívají k teoretickému ukotvení dané problematiky. V závěru případových studií nechybí vlastní výstupy analýzy a diskuze.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika rodiny

Rodina je v současné společnosti předmětem zájmu mnoha vědních disciplín, které nám dle své specializace umožňují na ni nahlížet z hlediska různých pohledů. Mezi vědecké obory zabývající se touto sociální skupinou patří dle Přadky (2004, s. 26) zejména pedagogika, psychologie, sociologie, právo, biologie, ale také obory jako ekonomika, filosofie či lékařství. Při vymezení pojmu rodiny pro nás bude nyní důležitý pedagogicko-psychologický pohled.

1.1 Definice rodiny

„Rodinu označujeme jako základní, primární a neformální sociální skupinu, která má různou velikost, je různě vnitřně strukturovaná a má rozličné vazby na společnost. Většinou se rodinou rozumí manželský pár a děti, kdy jsou vztahy založeny na manželských a příbuzenských vazbách“ (Přadka, 2004, s. 26). Autor však dále uvádí, že mezi členy rodiny řadíme také např. adoptované děti.

Dle Možného (1990, s. 93) „je dnes rodina vnímána současně v řádu světa ji obklopujícího jako instituce, racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující a současně jako zvláštní soukromý svět autenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality“.

Autoři Kraus a Poláčková (2001, s. 78) definují rodinu z více pohledů:

- Jedná se o systémový celek, který je založený na existenci páru - muže a ženy, kteří jsou vzájemnými partnery, či mezi nimi došlo k uzavření manželství a jsou schopni reprodukce svých základních podmínek.
- Pod dynamickým systémem rodinu chápou jak celek, který je schopný reprodukce svých základních podmínek, kdy je příchod dítěte klíčovým pro vznik nové rodiny. Předpoklad vzniku rodiny se zde již transformuje na výsledek.
- Rodina je také společenským subsystémem, který se zaměřuje na naplňování potřeb a zájmů, a to jednak individuálních, ale také celospolečenských.
- Rodina je v neposlední řadě „strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí“.

Dle Matouška (2003, s. 10) dochází u dospělých partnerů při založení rodiny k naplnění jedné ze základních lidských hodnot. Rodičovství osobám dodává smysluplnost života, má vliv na psychickou vyrovnanost a také na utvrzování celkové identity člověka. Dochází také k rozšiřování sociálního pole rodičů a ke změnám v sociálních rolích.

Rodina má také přímý vliv na utváření osobnosti dítěte, jedná se o přirozené prostředí výchovy a o první místo, kde u jedince dochází k socializaci. Dítě se v rodině učí reagovat na situace kolem sebe, přejímá určité zvyky, hodnoty a způsoby chování, které se později promítají do jeho vlastního života a jednání (Matějček, 1994, s. 16-17).

Z výše uvedených vymezení je tedy patrné, že je rodina velmi podstatným prvkem nejen při výchově a socializaci dítěte, ale také při celkovém utváření osobnosti partnerů, kteří rodinu zakládají. Je také důležitým článkem společnosti, kterou svou existencí dotváří a ovlivňuje ji.

1. 2 Typy rodiny

Autoři, kteří se zabývají rodinou, na ni v současné společnosti nahlízejí z hlediska určitých kritérií a člení ji tak na různé typy. Tato vymezení mohou být na základě rodinného uspořádání, funkčnosti uvnitř rodiny, či dle jejího původu.

Kraus (2014, s. 80) definuje typy rodiny, které jsou uváděny ze tří pohledů. První z nich rozlišuje z hlediska počtu členů v rodině. Nukleární (jaderná) rodina je tvořena rodiči a dítětem nebo více dětmi. Dále sem patří rozšířená rodina, tedy rodiče, děti, ale také širší příbuzní rodiny, jako jsou sestřenice, bratřenci, babičky, dědové, tety, strýci apod. Z pohledu, zda jde o rodinu, v níž jedinec vyrůstá, nebo ji sám zakládá, vymezuje Kraus (2014) rodinu orientační a rodinu prokreační. Třetím hlediskem je to, jak rodina plně své funkce. Rodina funkční plní své funkce v dostatečné míře. Rodina dysfunkční dostatečně nenaplňuje jednu nebo více funkcí, ale život rodiny není výrazně ohrožen. Rodina afunkční však své funkce vůbec nezvládá.

Jandourek (2001) v porovnání s Krausem (2014) uvádí také uzavřenou a otevřenou rodinu. Uzavřená rodina má podle něj velmi omezený kontakt se společností, můžeme jej považovat za minimální. Otevřená rodina se naopak zapojuje do dění ve společnosti, jedná se např. o návštěvy dětských akcí, výstav, soutěží apod.

1. 3 Funkce rodiny

Rodina má v současné společnosti určité funkce, které při svém naplňování spějí k harmonizaci uvnitř této sociální skupiny. Jsou závislé na nynější společnosti, sociálních podmínkách a také na samotné struktuře a chodu rodiny. Některé funkce naplňují jiné společenské instituce, řadu z nich převzal s vývojem společnosti především stát. Je důležité zmínit, že se obsah funkcí přetváří, rozšiřuje, či naopak zužuje. Kraus a Poláčková (2001, s. 80) uvádí, že jelikož se rodina „pohybuje v určitém společenském prostoru, nezůstávají tak její funkce neměnné a strnulé“.

Podle Krause (2014, s. 81-83) plní rodina především funkci biologicko-reprodukční, kdy v dané rodině dochází k plánované a uvědomělé reprodukci a také k usměrňování v pohlavním životě. Reprodukce je důležitá nejen pro danou rodinu, ale také pro celkovou společnost z důvodu jejího zachování. Je však nutné podotknout, že rodiče nejen přivádí děti na svět, ale musí jim také zabezpečit vhodné podmínky pro jejich život. Důležitá je také ochranná funkce, která je zaměřena nejen na dítě či děti, ale na všechny členy domácnosti a spočívá v zajištění životních potřeb – hygienických, zdravotnických a taky biologických. Svě nezastupitelné místo má dále emocionální funkce. Dítě by mělo dostávat lásku, cítit stabilitu, bezpečí a jistotu. Významná je také vzájemná důvěra mezi jednotlivými členy domácnosti, ochota pomoci a vzájemná spolupráce. Socializačně-výchovná funkce vede dítě k osvojení si základních návyků, způsobů chování a jednání, které jsou základem pro jeho budoucí život a postupně nabývané společenské role. Funkce je důležitá také pro tvorbu mezilidských vztahů, pro vzájemnou komunikaci a vnímání nejrůznějších podnětů. Rekreční (neboli také relaxační či zábavná) funkce e týká nejrůznějších volnočasových, rekreačních a odpočinkových aktivit, které mají význam pro celou rodinu, největší však pro děti. Rodina plní v neposlední řadě funkci sociálně-ekonomickou, kdy je významným členem ekonomického státu. Plnění této funkce se projevuje ve dvou sférách, které vykazují vzájemně provázané vztahy. Ve výrobní sféře členové domácnosti vykonávají určité povolání, v oblasti nevýrobní sféry je rodina důležitým prvkem jako spotřebitel. Jedná se však také o rozdělení práce a povinností v dané rodině, rozložení výdajů, ekonomické a materiální zabezpečení.

1. 3. 1 Poruchy funkcí rodiny

Pro optimální chod rodiny je velmi důležité harmonické naplňování všech svých funkcí. V mnoha případech se však můžeme setkat s jevem, kdy se rodiny potýkají s určitými problémy, které mohou nepříznivě zasahovat do jedné, do více nebo také do všech jejich funkcí.

Rodinu může negativně ovlivňovat řada faktorů. Z hlediska rodičů se může jednat o nezaměstnanost, či naopak o workoholismus, v jehož důsledku rodiče nemají na děti čas. Roste také počet rozvodů. Funkce rodiny mohou narušovat rovněž samotné děti, u kterých může dojít k špatnému ovlivnění vrstevnickými vzory, dochází např. k užívání alkoholu, k záškoláctví, ke krádežím apod.

Dunovský (1986) uvádí další faktory, které narušují funkce rodiny. Poruchu biologicko-reprodukční funkce je možné charakterizovat z více pohledů. Může se jednat o neplánované rodičovství, pár nemusí chtít děti či naopak děti nedokáže počít přirozenou cestou, dítě se může narodit se specifickým postižením či rodina může mít také hodně dětí, které nedokáže zabezpečit. Nenaplnění ekonomické funkce bývá způsobeno nezaměstnaností jednoho rodiče či obou rodičů, pokud zaměstnání však mají, dosažené finanční prostředky nedokáží pokrýt výdaje rodiny a uspokojit materiální potřeby. Porucha výchovné a emocionální funkce (socializační) může mít několik příčin. Mezi prvotní příčinu poruchy výchovné funkce patří zdravotní indispozice rodičů či jejich pracovní vytížení, které neumožňuje dostatečně řádnou výchovu dětí. Dalším jevem často bývá nezralost rodičů či nedostatky v intelektu, které je mohou vést k zanevření na dítě. Při porušení emocionální funkce v rodině nedochází k naplnění pocitu lásky, jistoty, bezpečí a ochrany. Mezi časté příčiny se řadí rozvod rodičů, opuštění, malý zájem ze strany rodičů, zneužívání či agrese.

1. 4 Rodina jako výchovný a socializační činitel

Na počátku této kapitoly je důležité vymezit pojem socializace. Dle Krause (2014, s. 59) socializací rozumíme „proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, tedy postupné začleňování do společnosti“. Tento proces trvá během celého lidského života, má na něj vliv především výchova v rodině, okolní prostředí jako škola, či vrstevnická skupina, ale také činitelé jako masová media.

Autor také uvádí, že se socializace v lidském životě vyvíjí ve třech oblastech neboli životních dráhách, jedná se o dráhu rodinnou, profesní a společenskou. Rodina je tedy primárním prostředím pro socializaci dítěte¹, má přímý a nezastupitelný vliv na utváření osobnosti, na podílení se budování zdravého sebevědomí dítěte, postojů, návyků, hodnot a také chování a jednání.

¹ Jandourek člení socializaci na primární, sekundární a terciární. V primární socializaci se jedná, jak bylo již výše uvedeno, o výchovné působení v rodině. V sekundární socializaci má na dítě vliv kromě nejbližších osob také škola, společenské instituce či masmédia. Terciární socializace se týká zbytku života jedince, kdy se přizpůsobuje novým situacím a rolím (Jandourek, 2003).

Rodina je místem, kde je pro socializaci dán prostor nejen dítěti, ale také dalším členům rodiny. „Pro každého jedince je rodina významným opěrným bodem, v němž hledá bezpečí, založené na vzájemném porozumění. Takové zázemí je pak základem dalších sociálních kontaktů jedince ve společnosti“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82).

Vztah výchovy v rodině a socializace je tedy nezastupitelný. Podle Bakošové (2008, s. 51) můžeme výchovu chápat jako „plánovité, cílevědomé a záměrné působení zaměřené na tvorbu hodnotových postojů, mravné jednání a přesvědčení. Smyslem výchovy má být kultivovaná bytost otevřená problémům současné civilizace“. Při výchově dětí dochází ze strany rodičů, ke stanovování si cílů, kterých chtějí při výchově dosáhnout. Výchova je zde regulátorem, neboli řídicím procesem, který ovlivňuje samotnou socializaci dítěte a její průběh tak, aby docházelo k plnění výchovných cílů, řekněme o jistý soulad. Působení rodiny je tak pro sociální učení dítěte nezbytné, jelikož se uskutečňuje právě díky kontaktu se sociálním okolím.

Na výchovné působení v rodině můžeme nahlížet z hlediska toho, jakým způsobem se rodiči uskutečňuje. Helus (2006) vymezuje výchovné působení v rodině ve třech základních stylech výchovy:

Autoritářský styl nebo také autoritativní výchova představuje nežádoucí formu výchovného působení. Rodiče si mnohdy nemusí uvědomovat přetěžování dětí požadavky či přehnanými nároky. Nedochozí zde také k žádné vzájemné domluvě, rodič v této pozici spíše přikazuje a nevyhýbá se také používání trestů.

Povolující styl nebo také liberální výchova je přímým opakem výše uvedeného. Rodiče při výchově nedohlíží na plnění povinností dětí či mají na potomky minimální požadavky a dávají jim tak přehnanou volnost, která vede k neposlušnosti a problémovosti dítěte.

Styl opřený o autoritu nebo také demokratická výchova je zlatým středem předchozích dvou výchovným stylů. Rodiče na dítě kladou požadavky stejně jako v autoritářském stylu, nedochází však k příkazům, ale k vzájemné domluvě. Díky správné komunikaci rodiče s dítětem bývá v tomto stylu prostor pro osobní rozhovory, rady, povzbuzování, spolupráci, ale tako pro případné tresty, či odmítnutí, které jsou odůvodněné. Z pedagogického hlediska je tento styl nejvíce oceněný.

2 Rodina a rodičovství v současné společnosti

V současné společnosti lze muže a ženu uvnitř rodiny, ale také mimo ni, charakterizovat jako rovnocenné osobnosti a partnery. U muže došlo ke ztrátě jeho výsadního mocenského postavení, které ovlivňovalo organizaci celé rodiny. Žena získala již také velkou řadu práv a s tím souvisejících povinností. Často se muži dokáže vyrovnat z hlediska zaměstnání, ekonomické zajištěnosti, společenského statusu či celkové soběstačnosti (Dudová, 2008).

V průběhu vývoje rodiny došlo také k proměně postavení samotného dítěte uvnitř rodiny. „Vztah mezi rodiči a dětmi se nerozvíjí v rovině autority a podřízenosti, ale v rovině přátelství. Rozkazování, zakazování, tělesné tresty a další podobné „tradiční“ výchovné metody ustupují do pozadí a jsou nahrazovány výměnou názorů, přesvědčováním, sdělováním stanovisek. Autoritativní rozhodování je nahrazeno diskuzí, na níž se podílejí obvykle všichni členové rodiny“ (Bauerová, Bártová, 1987, s. 65).

2.1 Proměny rodiny v současné společnosti

Rodina byla pro svou samotnou podstatu, ale také pro své změny předmětem zájmu ve výzkumech nejen v sociologii, ale také v sociální pedagogice. Jelikož je spousta vědních disciplín úzce spojena a vzájemně na sebe působí, můžeme se tak setkat s autory z odlišných oborů, kteří se zabývali její problematikou a v mnohém nám přispěli k jejímu lepšímu pochopení. Změny, které v rodinách nastávají, jsou ovlivněny řadou faktorů. Její proměny budeme nyní charakterizovat z pohledu sociologie prostřednictvím Možného a také z pohledu oboru sociální pedagogiky v podání Krause a Poláčkové.

Možný (2006, s. 253-279) českou rodinu charakterizuje ve své knize *Rodina a společnost*, kdy porovnává rodinu v dnešní společnosti s rodinou tradiční. Nejčastějším typem rodinného uspořádání jsou podle jeho názoru stále dvougenerační neolokální rodiny, které jsou odděleny od rodičů muže a ženy a žijí tak spolu ve vlastní domácnosti v místě, které si sami zvolili. Za rodinnou domácnost je považována ta, která je tvořena mužem a ženou, s dětmi či bez nich. Rodinná domácnost dnes tvoří 59 % ze všech rodinných uspořádání, počet v porovnání s polovinou minulého století klesl o 15 %. Tento pokles je ovlivněn tím, že v současné společnosti přibývá domácností, které vede jeden rodič (nejčastěji matka), přibývají také domácnosti jednotlivců, neboli „singles“.

Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2015) v roce 2015 tvořily nejčastěji domácnosti jednotlivců mužů i žen osoby starší 65 let. Vysoké zastoupení měli také muži ve věku od 25

do 35 let, žen bylo v této věkové skupině až třikrát méně. Osamělé žijící ženy často netvoří domácnost jednotlivců, ale spíše neúplnou rodinu, jelikož mají často dítě či děti. Ačkoli o dítě či děti ve většině případů pečují ženy, může se jednat samozřejmě také o muže. V roce 2015 bylo nejvíce žen v neúplných rodinách ve věkové skupině od 35 do 44 let, o muže se jednalo nejčastěji ve věkovém rozmezí od 45 do 54 let (ČSÚ, 2015). V České republice je taktéž vysoký počet partnerství bez společné domácnosti, neboli „living apart together“. Soužití je typické pro ty, kteří ještě nejsou dostatečně ekonomicky zabezpečeni na dosažení vlastního bydlení (Možný, 2006).

V současné společnosti dochází k poklesu stability rodiny. Uzavírání manželství dnes končí v polovině případů rozvodem. Celkový počet rozvodů může být výrazně ovlivněn také opakovanými rozvody, kdy tito lidé zmenšují počet osob, které se nerozvedou nikdy. Je však nutné zmínit, že je rozvodů méně, protože se méně lidí bere. Tento jev potvrzuje Český statistický úřad (ČSÚ, 2015), od roku 2006 do roku 2015 klesly rozvody o 5 332 případů. V porovnání s rokem 1989 klesla potřeba dítě legitimizovat sňatkem, jelikož není uzavření sňatku nutnou podmínkou pro existenci partnerství.

Stejně jako Možný (2006) také Kraus (2014) hovoří o zvyšování věku pro vstup do manželství. Ve druhé polovině 20. století docházelo u mužů i žen nejčastěji k uzavírání sňatku ve věku od 20 do 23 let. V roce 2014 byl však průměrný věk při uzavírání prvního manželství u mužů 31 let a u žen 29 let (ČSÚ, 2014).

Možný (2006) i Kraus (2014) dále zmiňují, že se partneři v současné společnosti stávají rodiči v čím dál pozdějším věku. Český statistický úřad (ČSÚ, 2014) v roce 2014 uvádí, že mají ženy nejčastěji děti ve věku od 30 do 34 let. Tento fakt potvrzují i zlíňští odborníci z Centra asistované reprodukce (IVF-Zlín, 2016), podle kterých přesáhl průměrný věk žen při narození prvního dítěte 30 let. Na plodnost žen má ve velké míře také vliv jejich vzdělání. Možný (2006) zmiňuje, že čím má žena vyšší vzdělání, tím se snižuje pravděpodobný počet dětí. Ačkoli si muž se ženou nejčastěji přejí mít 2 děti, v mnohých případech mají pouze jedno.

Jiná situace byla na konci druhé světové války a v době nástupu komunistické vlády. Můžeme spatřit zvýšenou porodnost, lidé měli vidinu lepší budoucnosti a zakládali rodiny. Ukázalo se však, že budoucnost nebude zcela taková, jakou ji očekávali. Následně došlo ke snížení porodnosti. Situaci také ovlivnilo přijetí zákona o možnosti ukončit těhotenství i z jiných než pouze ze zdravotních důvodů. Na situaci snížené porodnosti stál na počátku 80.

let reagoval zvyšováním finančních přídavků rodinám² či uvolňováním financí na výstavbu bytových jednotek v rámci rodinné politiky, jak ji můžeme dnes označit. Cílem bylo opětovné zvýšení porodnosti. Tato opatření byla efektivní. Došlo k velkému vzestupu porodnosti, k tzv. baby boomu. Situaci ovlivnila také silná poválečná generace, která dospěla do rodičovských let (Rychtaříková, 2007). Sníženou porodnost však můžeme zaznamenat již ke konci 80. let, kdy se rodilo méně a méně dětí. Porodnost v ČR znovu prudce poklesla po politické změně v roce 1989. Očekávalo se však, že se porodnost výrazně zvedne, když do mateřského věku dospějí děvčata ze silných ročníků 80. let (Možný, 2006). Zvýšenou porodnost však můžeme nejpatrněji zaznamenat až v letech 2000-2008. Důvodem může být odklad prvního porodu do pozdějšího věku žen.

2. 2 Rodičovství v individualizované společnosti

Rodina je v současnosti zastupována rodiči a dětmi s individuálními zájmy. Tento jev můžeme chápat jako jeden z výsledků lidské individualizace³. Toto pojetí má vliv také na samotné rodičovství, kterému bude nyní věnována pozornost.

Dle Možného je „rodičovství nejvýznamnějším přechodem v rodinném cyklu. Je to patrně nejvýznamnější přechod v našem životaběhu, a to, že máme anebo mohli bychom mít rozhodnutí o něm ve svých rukou, nečiní ho lehčím, spíše naopak” (Možný, 2006, s. 148).

Roissová (in Možný, 2006, s. 148-152) popisuje přechod k rodičovství z hlediska specifických vlastností tohoto procesu. V první řadě má na rodičovství vliv kulturní tlak, který na partnery působí. Vliv je však daleko patrnější na ženu, jelikož je její status a samotná role úzce spjata s očekávaným mateřstvím. Přechod k rodičovství také nemusí být vždy plánovaný, může k němu dojít i mimovolně. V současné společnosti však ubývá neplánovaných těhotenství v důsledku nejrůznějších forem antikoncepcí. Roissová (in Možný, 2006) rodičovství dále popisuje jako neodvolatelný jev. “Jakmile se dítě narodí, člověk se

² Jednalo se o zvýšení podpory při narození dítěte na dvojnásobek, zvýšení přídavků rodinám s více než dvěma dětmi či o výhodné půjčky mladým manželům.

³ Pod pojmem individualizace sociolog U. Beck (in Dudová, 2008, s. 18) rozumí proces, ve kterém dochází k vyjmutí osobnosti člověka z určitých pravidel dané společností, kdy se dostává do popředí vlastní osobní svoboda při nejrůznějších rozhodování a volbách, při kterých není nic určeno předem. Vytrácí se však lidská zakotvenost a stabilita. Zvyšuje se také lidská odpovědnost za vlastní život, kdy se musí rozhodovat mezi několika způsoby řešení problémů, přenáší tím tak na sebe velkou řadu rizik. Lidé po této individualizaci však sami touží, vyžadují svobodu a odmítají omezení, kdy jsou jasně přiřazeni do určitých sociálních rolí, pozic či očekávání.

stává rodičem nezvratně, a platí to i pro otcovství, i když muž se snáze může ke svému rodičovství neznat”. Autorka tento proces také vymezuje jako přechod zlomový. V porovnání se sňatkem, který se jistou dobu připravuje a předchází mu jisté fáze jako např. zasnoubení, dítě však přichází na svět ze dne na den a přivádí tak partnery do zcela nových situací, se kterými se musí vyrovnat. Ženy prožívající těhotenství jsou na rodičovství připravovány po tělesné stránce, po stránce sociální však nikoli.

Nejen rodina, ale také rodičovství prošlo svými proměnami, dříve bylo vnímáno jako veřejné a soukromé. Tato diferenciaci souvisela s tradičním rozdělením genderových rolí, které převažovalo v západní a střední Evropě až do počátku 20. století, kdy se proti sobě stavěl protiklad ženského a mužského. Jeden měl maskulinní a druhý feminní atributy, ženské bylo podřízeno mužskému. Tento model byl narušen a také zpochybněn od 60. let 20. století, kdy ženy výrazněji začaly vstupovat na pracovní trh na pozice, které patřily dříve výhradně mužům (Dudová, 2008, s. 32-33).

Veřejnou a soukromou oblast tak již nemůžeme chápat jako dvě zcela oddělené části. V soudobé společnosti jsou vzájemně provázané a na sobě závislé. Dle výzkumu veřejného mínění „Naše společnost 2003“ bylo ještě 90 % mužů i žen toho názoru, že by měl muž finančně zabezpečit rodinu. Okolo 80 % dotázaných spatřovalo úděl ženy v péči o rodinu a domácnost (Dudová, 2008, s. 32-33).

V soudobém rodičovství můžeme spatřovat pokles autority otce z důvodu jeho zaměstnání souvisejícího nejen s kariérou, ale především s obživou rodiny. Velká část autority je přenesena na ženu, která o dítě pečuje a tráví s ním obvykle více času. Je však nutné zmínit, že role otce v rodině je nezastupitelná. Tráví sice většinu času ve vnějším světě, ale dává tak dítěti vzor a seznamuje ho s nároky a požadavky společnosti, kterým se samotné dítě bude muset v budoucnu jednou postavit (Dudová, 2008, s. 33-34).

V rodině a rodičovství můžeme tedy spatřit proměnu nejen v uspořádání a jejich funkcích, ale také v samotných rolích. V následující části práce se budeme věnovat problematice genderových rolí a také fenoménu otcovství.

3 Problematika genderu

Mezi muži a ženami byly ve společnosti odjakživa vnímány jisté rozdíly, které se projevovaly ve vlastnostech těchto osob, v odlišném působení při výchově dětí, při uplatnění na pracovním trhu, ale také při celkovém vlivu na okolní společnost. Tyto jevy však nebyly dány pouze diferencí mezi muži a ženami, ale také ve velké míře očekáváním společnosti – prostřednictvím rolí, které byly těmto osobám přisuzovány. Vznikla tak mezi nimi nerovnost, která však byla postupně narušována. V rámci feministického hnutí docházelo k její velké kritice a započalo se tak usilování o rovnost mezi muži a ženami (Kuby, 2013).

3.1 Vymezení pojmů

Ačkoli pojem gender pochází z anglické terminologie, i přes svůj cizí původ se v naší společnosti hojně užívá a to převážně od 60. let 20. století, kdy docházelo v rámci feminismu ke kritice nerovnosti mezi muži a ženami. Pro gender můžeme v českém jazyce nalézt překladové slovo rod, častěji se však užívá v odlišných významech. Dalším překladem bývá také pohlaví, nejedná se však o pohlaví v biologickém smyslu.

Pojem gender označuje sociální aspekty pohlaví, kterými se od sebe muži a ženy liší. Z hlediska pohlaví jsou ve společnosti již vytvořené vzorce chování, které jsou jednotlivým osobám připisovány. Lidé tak přicházejí na svět s jistým pohlavím, musí se však svým rolím muže či ženy v procesu socializace naučit a ztotožnit se s nimi. Pojem můžeme tedy často chápat jako genderové role neboli očekávané chování daného genderu. Feministky však prosazují naprostou rovnost muže a ženy. „Politika „gender-mainstreamingu“ má ve všech oblastech společnosti prosazovat nejen oprávněné zájmy rovného postavení mužů a žen, ale i nastolit absolutní „rovnost“, tj. zakázat jakékoliv rozlišování mezi muži a ženami a různými jinými formami sexuality“ (Kuby, 2013, s. 6). I přes to, že bývá tato teorie kritizována a nesetkává se tak pouze s pozitivními ohlasy, řadu let se již ve společnosti aktivně prezentuje.

Český sociolog Možný (1990) vnímal rozdíly mezi muži a ženami jako marginální. Jejich odlišnosti totiž vystoupily do popředí v podstatě jen při plození, rození a nejranější péči o děti. V současné době však podle jeho názoru dochází k vyrovnání těchto rolí, víceméně k jejich vzájemné zastupitelnosti.

Problematice genderu se dále věnuje Jandourek (2003), podle kterého začíná proces učení se své pohlavní roli již v brzkém věku a to v dětství. Tento proces bývá označován pojmem genderová socializace. Při narození dítěte (holčičky či chlapečka) se k nim rodiče chovají odlišným způsobem z hlediska verbálních i neverbálních sdělení. Z verbálního hlediska se

jedná o interakce mezi rodiči a dítětem. Neverbální složka např. zahrnuje, do jakého oblečení je dítě oblékáno či jaké hračky jsou mu pořizovány (Jandourek, 2003).

V procesu učení se pohlavní roli mají význam především samotné vzory rodičů, které děti přijímají a také napodobují. Otec je tedy vzorem pro syna a matka pro dceru. Kromě rodičovských vzorů mohou děti velkou řadu obrazů spatřovat také v televizi či v literatuře, kdy i pohádky mají jasně rozdělené role podle pohlaví, dále tuto roli spatřují i ve škole (Jandourek, 2003, s. 109-110). Tyto vzory a chování je vedou k osvojování jednání, norem a hodnot, které jsou typické pro určité pohlaví a vyváří si svou genderovou identitu (Jandourek, 2003, 109-110).

Dalším pojmem jsou genderové stereotypy, pod kterými rozumíme předsudky a také představy o tom, jaké vlastnosti a také chování, jsou typické pro muže a jaké pro ženu.

3. 2 Politické prosazování genderové ideologie

Genderová ideologie je přijímána a především prosazována shora dolů („top-down“) součinností organizací OSN a globálních nevládních organizací, např. International Planned Parenthood, v České republice pod názvem Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovy. Jejich cílem je odstranění polarity na ženské a mužské. Rovnost mezi pohlavími a různými skupinami je podporována také EU.

Nyní se zaměříme na vybrané projevy OSN, které genderovou ideologii podporují:

- 24. července 2013 vydala Hospodářská a sociální rada OSN rozhodnutí: „Genderová perspektiva se musí systémově prosadit do všech politik a programů celoplošným akčním plánem jako mainstream“ (Kuby, 2013, s. 14).
- V červenci 2013 také vyhlásil komisař pro lidská práva novou kampaň „Free & Equal – Svoboda a rovnost. Cílem kampaně byla podpora práv osob s menšinovým sexuálním zaměřením, zkráceně LGBT (označuje lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby), vůči heterosexuálnímu zaměření osob. Kampaň je však financována externími sponzory, jelikož si většina členských států homosexualitu ve své kultuře nepřeje.
- Výbor OSN pro práva dítěte 5. února 2014 vyzval Svatý stolec, aby „katolická církev přehodnotila svůj odmítavý postoj k potratům, antikoncepci, homosexuálním manželstvím a předmanželskému sexu dopívajících“ (Kuby, 2013, s. 15).

V České republice uplatňuje politiku rovnosti mužů a žen rámcový vládní dokument s názvem Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020. „Cílem není

stejnost a popření všech rozdílů mezi pohlavími, ale rovnost. Pevně stanovené genderově podmíněné role totiž omezují nejen ženy, ale i muže“ (MPSV, 2016). Tento jev je v dokumentu popsán např. na faktu, že ženy byly v roce 2012 příjemkyněmi rodičovské dovolené ve 306 412 případech, muži v 5 249 případech.

3. 3 Pracovní a rodinné role, genderová (ne)rovnost

Společnost má na muže a ženy jisté nároky a očekávání. „Od dívek se očekává, že budou méně fyzicky silné, budou více oplývat emocemi a netoužit příliš po sexu. Muži mají být fyzicky silnější, racionálnější, agresivnější a toužit po sexu“ (Jandourek, 2003, s. 110). Tato dělba rolí je v jisté míře založena na sociálních stereotypech.

Dle výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Nešporová, 2005, s. 7) stále ve většině rodin platí tradiční rozdělení rolí, kdy se žena stará o rodinu a domácnost, zatímco muž zabezpečuje rodinu. „Každý jedinec má ve své sadě rolí, jež mu byly připsány, také svou mužskou anebo ženskou sociální roli. Jeho sexuální role patří sice k jeho elementárnímu společenskému vybavení, ani zdaleka však netvoří jeho dominantu či rozhodující odlišení“ (Možný, 1990, s. 114).

K vyrovnání genderových rolí byly státem učiněny významné kroky, jako zavedení rodičovské dovolené pro muže či otcovská dovolená. Ačkoli jsou možnosti pro muže a péče o děti široké, otců na rodičovské dovolené není mnoho. Hochschild (in Šmídová, 2008, s. 9) ke změně v této oblasti uvádí jako klíčový právě přístup státní sociální politiky.

Nerovnost mezi muži a ženami můžeme také vypořádat z hlediska postavení na pracovním trhu. Příčinami bývají jevy zakotvené na trhu práce či politika zaměstnavatelů, která dává více možností spíše mužům, ale také problematika péče žen o domácnost. „Ženy s dětmi v předškolním věku, ženy staršího věku a ženy po mateřské dovolené jsou tři z pěti nejčastěji znevýhodněných skupin na trhu práce“ (Křížková, 2006).

Můžeme se však setkat se situací, kdy mnoho žen v dnešní společnosti dosahuje vysokého vzdělání, které se stává účinným pro získání kvalifikace pro danou pracovní pozici. Tímto se mohou některé ženy svým mužům v kariéře vyrovnat či jej dokonce finančně převýšit. V této situaci může rodina uplatnit možnost odchodu muže na rodičovskou dovolenou. Přítomnost muže na rodičovské dovolené může být pro rodinu značným přínosem, jelikož je mezi vysokoškolačkami považován ideální návrat do zaměstnání mezi prvním až třetím rokem věku dítěte. Tyto ženy projevují často názor, že je potřeba se při péči o dítě střídat, ale pouze

zhruba 2 % vysokoškoláček preferuje možnost muže na rodičovské dovolené (Křížková, 2006, s. 62).

3. 4 Kritika genderu

Genderová ideologie není pouze přijímána, ale setkává se také s kritikou, kterou můžeme spatřit např. u autorky Kuby (2014) v publikaci *Gender – Nová ideologie ničí rodinu*. Podle autorky můžeme stále v mnoha zemích spatřit nespravedlnost ve vztazích mužů a žen, nemůžeme ji však napravit odstraněním odlišných vlastností obou pohlaví, ale ochotou ke vzájemnému doplňování.

Jistou kritiku genderové teorie zmiňuje také Sociologický ústav AV ČR – gender, rovné příležitosti, výzkum (SOÚ AV ČR, 2004). Podle výzkumného ústavu nejsou vztahy mezi mužem a ženou rovnoprávné, ačkoli tento jev může být prezentován zcela opačně. Existují stále mýty týkající se žen, které se uplatňují v naší západní společnosti. Existuje také nejednotnost názoru feministické teorie, jakým směrem by se mělo úsilí o dosažení genderové rovnosti a odstranění diskriminujícího postavení ženy ve společnosti ubírat. Je například otázkou, zda se má „boj za emancipaci zaměřit na univerzalistický ideál rovnosti a ocenění každého jedince jako lidské bytosti nebo zda je tento univerzalistický princip vždy skrytě androcentrický“⁴.

⁴ Jedná se o přístup preferující maskulinitu před feminitou, tedy o nadřazování mužských zájmů a postojů před ženskými.

4 Otcovství a otcové na rodičovské dovolené

„V roce 1987 se především v USA začalo hovořit o „novém muži“ nebo „novém otci“. Veřejný diskurz nabízí obraz „nového otce“, který pečuje o své děti spolu s manželkou a zároveň se zapojuje do chodu domácnosti, vychovává děti s pozitivní alternativou k obrazu mužství“ (Šmídová, 2008, s. 11).

4.1 Otcovství a aktivní otcovství

Naši pozornost budeme nyní věnovat postavení muže v rodině. Odpovědnost, kterou nese za fungování této rodinné instituce, není o nic menší než odpovědnost ženy, ale je kvalitativně odlišná (Možný, 1990, s. 99). Vzorce otcovství, které jsou zastoupeny v dnešní společnosti, naznačují jisté ochabnutí normativního modelu otcovství (Šmídová, 2008, s. 9).

Na počátku této kapitoly je potřeba vymezit následující pojmy – tradiční normu a moderní normu otcovství. Nejedná se totiž o pojmy používané pouze v sociologii, tato označení se ve společnosti používají v běžném významu. Norma tradiční souvisí s první fází moderní společnosti. Moderní norma se pojí s moderní společností od 60. let 20. století. V obou těchto přístupech můžeme však dnes nalézt podobné rysy či jisté prolínání (Zoja, 2017).

Význam tradiční normy otcovství můžeme v minulosti spatřit v otcově autoritě osoby jako samotné, ale především také ve funkci zabezpečování rodiny po stránce finanční a materiální. Čas, který muž strávil v práci, byl vnímán jako čas pro rodinu. Role otce byla v rodině ve velké míře zastoupena matkou. V současné společnosti můžeme spatřit mnoho žen, které jsou na pracovním trhu velmi úspěšné, i přesto má tradiční norma otcovství stále značný vliv. Od muže se stále očekává zabezpečení rodiny, které souvisí s jevem, kdy muž tráví většinu svého času v zaměstnání. Nemá tak dostatečný prostor pro výchovu dětí, často se péči o děti věnuje po boku partnerky či s ní společně (Zoja, 2017).

V moderní normě otcovství jde především o blízkost otce a dítěte po stránce citové, pojetí se také týká zapojení muže do domácnosti a do celkové péče o dítě. Péče o dítě obou rodičů vyžaduje fyzickou blízkost, vlastní přítomnost v rodině a také budování důvěrného a citového vztahu ve vztahu rodič – dítě (Zoja, 2017). Corneau (2012, s. 25) uvádí, že otcovo výchovné působení pomáhá chlapcům i dívkám v usnadnění přechodu z rodiny do společnosti, ale také na děti působí tím, že připouští své vlastní nedostatky a otevírá dítěti reálný svět, kdy se od něj nečeká pouze dokonalost. Jako podporu moderní normy otcovství můžeme spatřovat snahy dnešní sociální politiky České republiky a to konkrétně v zavedení rodičovské dovolené pro muže či otcovské dovolené.

Otcovství je také definováno jako biologické a sociální, dnes se řeší vzájemný vztah a míra důležitosti mezi těmito vymezeními.

Problematika biologického otcovství spočívá v pokrevních vazbách a příbuzenských vztazích mezi otcem a dítětem. Tradičně bylo otcovství nevyhnutelně nejisté, dnes tomu však takto není. Otec může být definován jako biologický otec díky pokroku v medicínských technikách. Otec je tak legitimní autoritou dítěte. Dnes se však i přes zákonné a pokrevní vazby mezi otcem a dítětem více řeší podoba sociálního otcovství. Podle mnoha autorů je sociální dimenze podstatnější než biologická (Dudová, 2008, s. 40), jelikož jsou noví partneři v rodinách často schopni plnit rodičovskou funkci daleko lépe, než otcové biologičtí (Burgessová, 2004).

Kromě samotného pojmu otcovství rozlišujeme také označení aktivní otcovství, pod kterým rozumíme pravidelnou péči otců o děti, kdy jsou muži stejné kompetentní a schopní jako ženy, péče obou partnerů a děti je tak rovnoměrná a rovnocenná. Aktivní otcovství se může projevit právě ve využívání rodičovské dovolené muži, v souvislosti s tímto fenoménem se můžeme také často setkat s pojmem pečovatelská otcovství (Šmídová, 2008).

Potřebu podpory aktivního otcovství můžeme spatřit v nerovné situaci postavení žen a mužů na trhu práce. Ženy jsou tradičně chápány jako pečovatelky o děti, kdy své mateřské roli přizpůsobují svou profesní dráhu. Muži tráví v zaměstnání převážně více času než ženy a pokládají tuto dobu jako čas věnovaný rodině a také jako zdroj své realizace. Jsou tímto však ochuzováni o budování důvěrného vztahu s dítětem, který vyplývá z chybějícího častého kontaktu otce a dítěte (Maříková, 2003).

Aktivní otcovství, které by muži projevovali ve využívání rodičovské dovolené, by mohlo tuto nerovnou situaci ve velké míře změnit. Mohlo by dojít k narušení stereotypů, a tím také dojít k odbourání diskriminace žen na trhu práce (Maříková, 2003). Jako další podporu aktivního otcovství můžeme spatřit schválení otcovské dovolené, která vejde v platnost ke konci roku 2017 (MPSV, 2017).

Dle Národní koncepce rodinné politiky (2005, s. 15) celkové zapojení otců do péče o děti, kromě snížení diskriminace žen na trhu práce „zlepšuje a posiluje jejich otcovský vztah k dětem, vzájemný partnerský vztah rodičů, ukotvuje postavení mužů v rodině a pozitivně ovlivňuje celkovou stabilitu a funkčnost rodiny.“

Podporovat otce na rodičovské dovolené a také samotnou dělbu péče o děti patří také mezi cíle Evropské Unie. Valouchová (in Kundra, 2009, s. 14) uvádí v rámci EU následující dokumenty:

- Směrnice Rady 96/34ES ze dne 3. 6. 1996 o rámcové dohodě o rodičovské dovolené uzavřené mezi organizacemi UNICEF (Sdružení evropských průmyslových a zaměstnavatelských svazů), CEEP (Evropské centrum podniků veřejného sektoru) a EKOS (Evropská konfederace odborových svazů). Tato směrnice popisuje závaznost členských států EU k přiznání individuálního práva na rodičovskou dovolenou pracujících žen, ale také pracujícím mužům. Doporučuje se, aby toto právo bylo nepřenosné, tedy aby každý z rodičů musel využít svou část rodičovské dovolené.
- „Revoluce Rady o vyrovnané participaci žen a mužů v rodinném a pracovním životě ze dne 29. 6. 2000 vyzývá členské státy Evropské unie, aby zajistily prostor pro právní systémy, které udělují pracujícím mužům individuální a nepřenositelné právo na otcovské volno následující po narození dítěte nebo jeho adopci.“
- Dokument Equality between Women and Men in the European Union. Členské státy mají vytvořit motivační podmínky mužům (např. finanční motivace), aby v nich tato opatření vzbudila větší zájem o sdílení rodičovského volna oběma rodiči.
- Plán pro dosažení rovného postavení žen a mužů 2006-2010, který se zaměřoval na rodičovskou dovolenou sdílenou rovnoměrně oběma rodiči.

4. 2 Otcovská role a její proměny

Jak jsme již nastínili dříve, samotná otcovská role prošla změnami. Otec byl v 19. století mocí i autoritou, byl ztělesněním všeobecného řádu, věnoval se zabezpečování rodiny, ale také právnímu zastupování dětí i manželky. V důsledku nemožnosti dokázání otcovství byla od ženy očekávána naprostá podřízenost svému muži. Žena však byla často nahrazena jinou ženou či chůvou. K rozvodům docházelo v málo případech, pokud k nim však došlo, byly děti svěřeny do péče otce. Důležitým jevem, který ovlivňoval patriarchální nadvládu, byla nepřítomnost účinné antikoncepce – početí dětí se dalo regulovat buď sexuální zdrženlivostí, nebo interrupcí. Dle socioložky E. Sullerot (in Dudová, 2008, s. 41) oba jevy však souvisely s ochotou a odhodláním muže, reprodukce a také moc nad rodinou byla v jeho rukou.

S nástupem modernity byl otec stále silnou autoritou, matka se však začala více přibližovat dětem a měla větší moc nad svým soukromím. V rodině docházelo na přelomu 19. století až do 1. pol. 20. století k jisté změně, ideálem manželství byla vzájemná láska, byly

však také jasně odlišeny mužské a ženské role dané silnou genderovou dělbou práce. Otec byl považován za autoritu a živitele rodiny, matka za pečovatelku o rodinu a o domácnost. Otec neposkytoval blízkost po stránce citové a vztahové, byl vzorem společenských norem.

V průběhu 20. století vstupuje do popředí význam vzdělanostní nad ekonomickým kapitálem, otec tak ztrácí svá jistá privilegia jako autoritářská postava. V 60. až 70. letech 20. století docházelo ke snížení sňatků a také k více rozvodům. V důsledku získané antikoncepce mají ženy rozhodování o početí či nepočetí dětí., muži tak ztratili své výsadní rozhodovací postavení. Při rozvodu jsou děti ve většině případů svěřovány do péče matkám. Tento jev byl také podporován státem, kdy byly přijímány zákony vyrovnávající postavení otce a matky v rodině a chránící matky před rezignací otců na jejich povinnosti. Ženy také začaly vstupovat na pracovní trh.

Všechny tyto jevy vzešly v tvrzení, že tehdejší rozhodování mužů a dohled nad reprodukcí vzešlo z velké části do rukou žen. Role otce se tak stala předmětem mocenského střetu, vznikají sdružení bojující za práva otců. V České republice, ale také v jiných zemích jsou přijímány zákony na vyrovnávání práv mužů, jedná se o např. o zavedení rodičovské dovolené pro muže či otcovské dovolené (Dudová, 2008, s. 40-43).

4. 3 Repertoáry otcovství

Každá sociální pozice ve společnosti definuje jisté role. Jedná se často o více osobních rolí, které jsou vytvářeny jednotlivými osobnostmi na základě jistých sociálních repertoárů. Jedná se o určité jednání a jeho vzory, které jsou v určité sociální pozici dostupné všem jedincům a ze kterých mají možnost volby pro vlastní tvorbu podoby určité role.

K pozici otce lze tedy přiřadit více repertoárů, které se stávají základem pro jeho různé osobní role. Některé repertoáry jsou podobné, rozdílné, či se vzájemně vylučují. Mezi základní otcovské repertoáry patří:

Otec jako živitel rodiny. Vztah otce se k profesní oblasti a zabezpečování rodiny se výrazně nezměnil. Pro utváření mužské identity je výdělečná činnost klíčovým faktorem, muži od sebe očekávají zajištění a živění své rodiny. Pracují většinou více hodin než ženy a dosahují také zpravidla vyšších příjmů. Při odchodu ženy na rodičovskou dovolenou, je rodina závislá na jednom příjmu – příjmu muže (Dudová, 2008, s. 85-86).

Otec jako pečovatel. Jedná se o péči o dítě, je zde zahrnuto zajištění stravy dítěti, čistota, hygiena, probouzení a ukládání ke spánku či doprava do školky či k lékaři. Jedná se také o

péči o domácnost. V České republice je tento fenomén podpořen právě rodičovskou dovolenou pro muže, otcovskou dovolenou, ale také např. umožněním střídavé péče o dítě po rozvodu otce a matky. Dnešní otcové jsou v tomto fenoménu jistými nováčky, většina však svým ženám alespoň s péčí o děti a o domácnost pomáhá (Dudová, 2008, s. 96-98).

Otec jako blízký dítěte. Předpokládá se zde citová blízkost a přítomnost otce v rodině, základem je společné trávení volného času s dítětem. Je zde také spatřována jistá podobnost mezi otcovstvím a mateřstvím, kdy se u obou těchto osob očekává fyzická blízkost a péče, citový vztah založený na důvěrnosti a především také osobní přítomnost. Dle F. Singlyho (de Singly, 1999) tato blízkost mezi otcem a dítětem značí změny charakterizující současnou rodinu, kdy „otec nechce hrát předem danou roli a zastávat pozici, která ho nutně od dítěte vzdaluje. Naopak usiluje o to, stát se svému dítěti významným blízkým“. Otec je schopen do jisté míry zapomenout na svou autoritu a snížit se do určité fáze na úroveň dítěte, kdy je mu zcela přítomen a soustředěn (Dudová, 2008, s. 104).

Otec jako vychovatel. Role otce jako vychovatele byla určena především v době první modernity (zhruba do konce 60. let 20. století), přesto výchova i v dnešní společnosti zůstává důležitou složkou otcovství. Úlohou otce je v jistých situacích učit dítě určitým pravidlům a poukázat na jeho povinnosti, stanovit mu jisté hranice. Dítě tak vnímá otce jako partnera při hře, ale také jaké autoritu, kterou musí respektovat (Dudová, 2008, s. 112).

Otec jako učitel. Tento repertoár zajisté naplňují oba rodiče, specifikem otce je však dávání dítěti určitý pohled do vnějšího světa. „Otec učí svého syna či dceru tomu, že nejsou středem světa, nebo přesněji – že jsou tím středem jen dočasně v rámci rodiny“ (De Singly, 1999, s. 184). Tento fakt je dán také tím, že muži nezastávají tak přílišnou ochrannou pozici vůči dětem jako zastávají ženy, nebojí se menších rizik a pouštět se s dětmi do nových aktivit.

Mezi další repertoáry patří otec jako bavič při hře, kdy se otec stává partnerem dítěte, kdy zapomíná na svou autoritu a dává se dítěte zcela k dispozici. Pro otce jako hlavu rodiny je typická zodpovědnost za situace, kdy je nutno provést rozhodnutí za rodinu jako celek, dále také přebírá pozici vedoucího při společném vystupování a celkově rodinu ochraňuje. Otec jako představitel původu je typický ztělesněním původu dítěte, toto spojení je dáno pokrevní vazbou, která je na dítě přenesena (Dudová, 2008).

4. 4 Formy státní podpory rodičovství v ČR a jejich rozdíly

Mezi formy státní podpory rodičovství v současné společnosti v naší zemi patří mateřská dovolená, rodičovská dovolená, ale také otcovská dovolená, která bude zavedena do konce roku 2017.

Z hlediska vývoje státní podpory rodičovství měla mateřská dovolená ve své první podobě ze zavedení v 50. letech 20. století délku 18 týdnů. Až roku 1970 byl však matkám poskytován peněžitý příspěvek na mateřské dovolené, byl vyplácen do 1 roku věku dítěte. O rok později se doba prodloužila na dva roky, pokud žena pečovala o další dítě. Další změnu přinesl rok 1988, kdy byla délka pobírání příspěvku prodloužena na tři roky, žena také musela pečovat více než o jedno dítě (Křížková et. Al, 2006).

Výše uvedený peněžitý příspěvek se v určitých situacích netýkal pouze žen, ale také mužů. „Od roku 1985 do roku 1990 měl na pobírání mateřského příspěvku nárok ten muž, který pečoval alespoň o jedno dítě do dvou let věku. Nárok se ale vztahoval na muže, který byl svobodný, ovdovělý, rozvedený nebo z jiných vážných důvodů osamělý a nežil se svou družkou, anebo na muže, jehož manželka nemohla ze závažných důvodů o dítě pečovat“ (Maříková, Radimská, 2003).

Rodičovský příspěvek, který mohli čerpat otcové i matky, byl zaveden roku 1990. Na rozdíl od žen však otcové nebyli uvolňováni ze zaměstnání a byli tak často nuceni ke zrušení pracovního poměru. Stejnou ochranu mužů jako ženám přinesla novela zákoníku práce z roku 2001, v zákonu 155/2000 Sb.

Mateřská dovolená je vymezena v zákonu č. 262/2006 Sb., v zákoníku práce. Zaměstnaná žena má právo na mateřskou dovolenou po dobu 28 týdnů, pokud pečuje o více než jedno dítě, má nárok na 37 týdnů. Na mateřskou dovolenou může žena nastoupit počátkem šestého týdne před očekávaným porodem, nejdříve však počátkem osmého týdne. Doba mateřské dovolené nesmí být kratší 14 týdnů a nemůže být přerušena či skončit před uplynutím šesti týdnů po porodu (Zákon č. 262/2006 Sb.). Dle zákona č. 187/2006 Sb., zákonu o nemocenském pojištění, má na mateřskou dovolenou nárok žena, která se účastnila na pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. Peněžitá pomoc zde činí 70 % z denního vyměřovacího základu, je vyplácena Správou sociálního zabezpečení (Zákon 187/2006 Sb.). Na mateřskou dovolenou může nastoupit na základě písemné dohody s matkou také otec dítěte, a to

počátkem sedmého týdne po porodu. Mateřskou a rodičovskou dovolenou mohou čerpat rodiče současně.

Rodičovskou dovolenou je dle zákoníku práce povinen poskytnout zaměstnavatel svému zaměstnanci na základě žádosti. Na rodičovskou dovolenou může žena nastoupit po skončení mateřské dovolené. Otec dítěte může na rodičovskou dovolenou nastoupit od narození dítěte, tato možnost je platná od roku 2001. Rodičovskou dovolenou mohou čerpat v rozsahu, o který požádají, nejdéle do čtyř let věku dítěte. Na rodičovskou dovolenou mohou také nastoupit oba rodiče, příspěvek je však vyplácen pouze jednomu z nich (Zákon 262/2006 Sb.).

S rodičovskou dovolenou také souvisí rodičovský příspěvek, který je vymezen v zákonu č. 117/1995 Sb., zákonu o státní sociální podpoře. Na tento příspěvek má nárok rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodič musí o příspěvek požádat na úřadu práce. Nárok má na příspěvek nejdéle do 4 let věku dítěte, do vyplacení částky 220 000,- Kč. Výši a délku pobírání rodičovského příspěvku si může rodič volit, „jestliže alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžitě pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění“ (Zákon č. 117/1995 Sb.). Rodiče si mohou vybrat, zda příspěvek budou čerpat dva, tři nebo čtyři roky. Pokud rodič čerpá příspěvek dva roky, maximální částka činí 11 500 Kč měsíčně. Při čerpání příspěvku po dobu tří let, činí částka 7 600 Kč měsíčně. Při čerpání příspěvku po dobu čtyř let, je prvních 21 měsíců vyplácena částka 7 600 Kč měsíčně, pak už 3 800 Kč měsíčně. „Pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte“ (Zákon č. 117/1995 Sb.).

V průběhu roku 2017 došlo k novelizaci zákona, kdy bude zrušena horní hranice rodičovského příspěvku a bude tuto částku možno čerpat zhruba do 32 000 Kč měsíčně. Celková výše rodičovského příspěvku tak bude moci být vyčerpána rychleji – u výše uvedené částky (nejvyšší peněžitě pomoci v mateřství) tomu tak bude do šesti měsíců. Došlo také k tomu, že bude moci rodič čerpat příspěvek do výše 7 600 Kč měsíčně a zkrátit jej tak na 3 roky. Zrušeno bylo také sledování docházky dítěte do předškolního zařízení v rozsahu 46 hodin/měsíc, bude však sledována řádná péče o dítě (MPSV, 2017).

Otcovská dovolená je chápána jako tzv. otcovská poporodní péče, která vešla v platnost ke konci roku 2017. Výše podpory bude stejná jako v peněžitě pomoci v mateřství, otec tedy bude dostávat 70 % denního vyměřovacího základu z nemocenského pojištění. Délka této péče bude činit 7 dní, které otec nebude moci přerušit. Nástup bude možný v období šesti týdnů ode dne narození dítěte (MPSV, 2017).

4. 5 Využívání rodičovské dovolené otců v ČR

Nešporová (2005) ve své publikaci uvádí údaje o mužích čerpajících rodičovské příspěvky do r. 2004. Naše pozornost byla věnována věkové struktuře mužů.

Tabulka 1 Věková struktura mužů pobírajících rodičovský příspěvek v r. 2004

Věk	Počet příjemců	Počet příjemců %
18-25	353	11,3 %
26-29	601	19,2 %
30-39	1 567	50,1 %
40-49	482	15,4 %
50-59	108	3,5 %
60 a více	15	0,5 %
Celkem	3 126	100 %

Zdroj: MPSV ČR – stav databáze SSP k 31. 3. 2005.

Vývoj využívání rodičovské dovolené muži v České republice ukazuje také následující tabulka.

Tabulka 2 Počet mužů pobírajících rodičovský příspěvek – průměrný měsíční počet za sledovaný rok (v tis.)

Rok	Počet mužů	Rok	Počet mužů
2001	2,1	2009	6,0
2002	2,3	2010	5,4
2003	2,4	2011	5,8
2004	3,4	2012	5,3
2005	4,1	2013	5,2
2006	4,2	2014	5,1
2007	4,9	2015	5,2
2008	6,3	2016	5,2

Zdroj: MPSV ČR – stav databáze SSP k 13. 6. 2017.

Z údajů v první tabulce je patrné, že jsou otcové pobírající rodičovský příspěvek spíše vyššího věku. Tito starší otcové, jak je vymezuje Charvát (in Nešporová, 2005, s. 14), již zpravidla dosáhli jisté pracovní pozice ve své kariéře a jsou tak ochotnější pečovat o narozené dítě.

V druhé tabulce spatřujeme, že muži v České republice stále příliš nevyužívají možnosti nastoupit na rodičovskou dovolenou, i když počet otců pomalu přibývá. Nejvyšší počet mužů vidíme v roce 2008 a 2011. Z celkového počtu mužů a žen, kteří celodenně pečují o malé dítě na rodičovské dovolené, tvoří muži pouze zhruba 1 % osob.

Rozhodnutí muže odejít na rodičovskou dovolenou ovlivňuje řada jevů. Mezi nejdůležitější faktory podle Maříkové a Radimské (in Kundra, 2009, s. 7-8) patří:

- Ekonomické faktory. Pro rodinu je výše rodičovského příspěvku velmi důležitá. Pokud je výše příspěvku nízká, zůstávají většinou na rodičovské dovolené osoby, které mají nižší příjem - bývají to zpravidla ženy.
- Organizační kultura. Ve velké části zemí se očekává, že péče o děti bude převážně úkolem matky. Tento jev může mít negativní dopad z pozic zaměstnavatelů mužů, kteří by na rodičovskou dovolenou chtěli nastoupit.
- Flexibilita. Na čerpání rodičovské dovolené může mít vliv míra možnosti skloubení péče o dítě se zaměstnáním.
- Fyzické faktory. „Alespoň v prvních měsících po narození dítěte má velký vliv způsob kojení a zdravotní potřeby matky“.
- Vzdělání rodičů. Možnost rodičovské dovolené využívají častěji muži, kteří mají nižší vzdělání než jejich partnerka.
- Postoje vůči genderovým rolím. Autorky uvádí, že tyto postoje mají velmi významný vliv na nastoupení či nenastoupení muže na rodičovskou dovolenou.
- Vztahové faktory a podpora okolí. Rozhodnutí muže jít na rodičovskou dovolenou také ve velké míře ovlivňuje fakt, zda jsou v jeho okolí muži, kteří rodičovskou dovolenou také využívají. Dalším faktorem je také postoj přátel a samotné manželky.

4. 6 Využívání rodičovské a otcovské dovolené otci ve vybraných evropských zemích

V této kapitole budeme věnovat pozornost zemím, které se nastavením rodičovské dovolené blíží České republice – konkrétně tím, že se jedná o placenou péči a trvá alespoň několik měsíců. Jedná se také o země, které podporují rovné příležitosti a zaměřují se na

zvýšení počtu mužů, kteří budou pečovat o dítě. Péče o dítě se v těchto státech většinou člení na mateřskou, rodičovskou a v některých zemích také na otcovskou dovolenou. Kundra (2009, s. 16) ve své publikaci uvádí, že některé statistiky nejsou v daných zemích kompletní a to vzhledem k jejich dostupnosti pouze za některé roky.

V Norsku je rodičovská dovolená dlouhá 54 týdnů, kdy je devět týdnů vyhrazeno matce (tři týdny před porodem a šest týdnů po porodu) a šest týdnů vyhrazeno otci. Zbývá zde 39 týdnů, které si mohou rodiče rozdělit dle vlastních potřeb a uvážení. Otec může čerpat také otcovskou dovolenou v délce 2 týdnů, není však hrazena státem. Zhruba 90 % mužů čerpá otcovskou a rodičovskou dovolenou, pouze 15 % mužů však čerpá rodičovskou dovolenou po delší dobu, než je vyhrazených šest týdnů (Kundra, 2009, s. 20-21).

Ve Švédsku je délka placené rodičovské dovolené 480 dní (16 měsíců), kdy je z této části 60 dní vyhrazeno pro matku dítěte a 60 dní pro otce dítěte. Zbývajících 360 dní rodičovské dovolené mohou čerpat podle vzájemné domluvy otec i matka. Po vyčerpání těchto dní mohou rodiče čerpat ještě 2 měsíce neplacené rodičovské dovolené. Otcové mohou také využívat otcovské dovolené, na kterou musí nastoupit po narození dítěte do 60 dní. Pokud je otec zaměstnán 240 dní před narozením dítěte, má nárok na 80 % příspěvek při otcovské dovolené, jinak v přepočtu pouze 486,-/den. V této zemi rodičovské dovolené čerpá většina otců i přes to, že zpravidla čerpají menší část než matky (Kundra, 2009, s. 24). Otcovské dovolené využívá zhruba 80 % otců (Kundra, 2009, s. 24). Podle nejnovějších statistik je největší podíl mužů využívajících rodičovskou dovolenou zastoupen v obci Lomma, jedná se o 33,2 % z celkového počtu pečujících otců (The Local, 2017).

V Rakousku mají všichni zaměstnanci a zaměstnankyně právo na rodičovskou dovolenou do dvou let věku dítěte. Tato délka rodičovské dovolené se pojí se zachováním pracovního místa. Od roku 2002 zde však není rodičovský příspěvek vázán na rodičovskou dovolenou, znamená to, že příspěvek může pobírat osoba, která neutilizuje rodičovské dovolené. Od roku 2008 si mohou také rodiče vybírat délku, po kterou budou rodičovský příspěvek čerpat⁵. Tento systém čerpání rodičovské dovolené byl zaveden pro zvýšení počtu mužů, kteří se budou věnovat péči o děti. Úskalím je zde fakt, že mohou pobírat rodičovský příspěvek, aniž

⁵ První možností pobírání rodičovského příspěvku je 30 měsíců, nebo 36 měsíců, pokud je příspěvek druhým rodičem čerpán alespoň 6 měsíců. Další variantou je 20 měsíců, nebo 24 měsíců za předpokladu, že jeden z rodičů naplní délku užívání příspěvku po dobu alespoň čtyř měsíců. Poslední alternativou je 15 měsíců, nebo 18 měsíců v případě, že je příspěvek jedním rodičem čerpán alespoň 3 měsíce.

by museli dokázat, že na rodičovské dovolené skutečně jsou. V roce 2008 byl příspěvek pobírán 3,8 % mužů (Kundra, 2009, s. 22).

Ačkoli je v Německu rodičovská dovolená do tří let věku dítěte, rodičovský příspěvek je vyplácen pouze po dobu 12 měsíců. Pokud však rodičovský příspěvek čerpá i otec alespoň po dobu 2 měsíců, prodlužuje se celková doba příspěvku na 14 měsíců. Je zde také možnost polovičního vyplácení příspěvku a tím také délka rodičovské dovolené 24 měsíců. Zhruba 65 % otců čerpá rodičovskou dovolenou po dobu 2 měsíců. Podíl otců čerpajících rodičovskou dovolenou byl v letech 2007/2008 13,7 %.

V Itálii může být rodičovská dovolená čerpána do 8 let věku dítěte, příspěvek je však do 3 let věku dítěte. Otec i matka mají každý nárok na 6 měsíců čerpání rodičovské dovolené, dohromady mohou čerpat více než 10 měsíců. Statistiky z této země nejsou bohužel známy. Otcovská dovolená není v Itálii zavedena (Kundra, 2009, s. 17).

Slovinsko rodičům umožňuje čerpat rodičovskou dovolenou po dobu 260 dní, kdy má každý z rodičů možnost čerpat polovinu této doby. Může však být čerpána pouze jedním rodičem. Délka rodičovského příspěvku může být rozložena i na 520 dní s polovičním čerpáním podpory. Otcovskou dovolenou může otec čerpat v celkové délce 90 dní, 15 dní musí vyčerpat do prvních šesti měsíců věku dítěte, kdy získává 100 % platu. Ve zbylých dnech otec dostává měsíčně zhruba 2 160,- Kč. Rodičovskou dovolenou čerpá velmi malý počet otců, v roce 2003 se jednalo o 2,3 % otců. V roce 2006 čerpalo 74,4 % otců otcovskou dovolenou, většina z nich však využila pouze 15 dní z možných 90 (Kundra, 2009, s. 22-23).

Na Islandu je délka rodičovské dovolené 9 měsíců a skládá se ze tří tříměsíčních částí. První část je určena matce (mateřská dovolená), další část je určena pouze otcům (otcovská dovolená) a třetí část mohou dle domluvy čerpat oba rodiče (rodičovská dovolená). Záleží na rodičích, zda budou tyto možnosti čerpat v kuse či po částech. Musí je však vyčerpat do 18 měsíců věku dítěte. Čerpání otcovské činí jako na mateřské dovolené „80 % průměrného platu během 24 měsíců předcházejících narození dítěte“. Většina otců využívá pouze otcovské dovolené. V roce 2005 se jednalo o 89,4 % otců (Kundra, 2009, s. 18).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Případové studie

Pro tento kvalitativní výzkum byli vybráni dva muži, kteří se rozhodli využívat rodičovskou dovolenou. První z našich participantů rodičovskou dovolenou čerpá již necelé tři roky. Rodičovská dovolená bude tomuto muži ukončena do dvou měsíců od proběhlého rozhovoru⁶. Druhý respondent možnosti rodičovské dovolené uplatní do tří měsíců od uskutečněného rozhovoru⁷, když bude mít syn tři čtvrtě roku. Respondenti byli v tomto uspořádání vybráni zcela záměrně, abychom mohli věnovat pozornost zkušenostem s rodičovskou dovolenou a porovnat je s případným očekáváním.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumným tématem této práce jsou muži, kteří využívají rodičovskou dovolenou. Výzkumnými otázkami se snažíme zjistit, jaké motivy vedou muže k rozhodnutí využívat rodičovskou dovolenou. Zajímá nás také samotný průběh péče o dítě a rozdělení rolí partnerů v domácnosti. Dále se pokoušíme odhalit reakce společnosti k mužskému rozhodnutí využívat rodičovskou dovolenou.

Hlavní výzkumná otázka:

- Jak vnímají muži rodičovskou dovolenou?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jaké byly motivy či důvody pro rozhodnutí odejít na rodičovskou dovolenou?
- Jaký byl průběh rodičovské dovolené – denní činnosti a péče o dítě, rozdělení rolí? / Jaký průběh se od rodičovské dovolené očekává?
- Jaké byly reakce společnosti (manželky či partnerky, rodiny, přátel, zaměstnavatele a ostatních lidí) na rozhodnutí využívat rodičovskou dovolenou?
- Jaké přínosy rodičovská dovolená přinesla? / Jaké přínosy muži od rodičovské dovolené očekávají?

⁶ Rozhovor s ním proběhl 3. srpna 2017.

⁷ K rozhovoru s druhým respondentem došlo 25. října 2017.

5. 2 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu bylo porozumět a patřičně interpretovat zkušenosti mužů s rodičovskou dovolenou a porozumět také očekáváním, co rodičovská dovolená přinese. Smyslem těchto případových studií není dosáhnout obecných závěrů, ale individuálního vhledu do dané problematiky. Zjištěné motivy pro odchod na rodičovskou dovolenou, názory a zkušenosti samotných respondentů mohou společnosti přiblížit fenomén tatíneků na rodičovské dovolené a případně motivovat nastávající otce k možnosti dělit se s partnerkou o výchovu dítěte právě prostřednictvím rodičovské dovolené.

5. 3 Metodologie

Vybraným nástrojem pro tento výzkum je kvalitativní výzkum, jehož cílem je porozumět smyslu zkoumaného jevu (Chráska, 2007). Designem výzkumu je osobní případová studie, která se věnuje zvolenému případu a jeho podrobnému popisu. Po určení výzkumného problému a definování výzkumných otázek došlo ke stanovení metod sběru dat, etických otázek a také k samotnému výběru participantů pro výzkum. Výzkumný soubor byl zvolen na základě metody záměrného výběru, účastníci byli cíleně vyhledávání podle kritéria, zda na rodičovské dovolené aktuálně jsou či budou. Lišili se také v tom, zda na rodičovskou dovolenou chtěli sami nastoupit nebo se nechali partnerkou přesvědčit. Před samotným zahájením výzkumné činnosti byli respondenti ujištěni o anonymitě a také seznámeni s možností nahrávání rozhovoru na mobilní zařízení. Pro zvukový záznam byl potřebný jejich souhlas. Vzhledem k zajištění anonymity respondentů jsou v této práci jejich skutečná jména pod pseudonymy. Rozhovory s participanty proběhly v různorodém prostředí, jednalo se o klidnější restauraci či kavárnu. Získaná data byla uschována a následně upravována pro analýzu. Při analýze se naše pozornost zaměřila na zkoumání okolností, situací, postojů a zkušeností respondentů s rodičovskou dovolenou a také na očekávání, co rodičovská dovolená přinese. Následně proběhla interpretace zjištěného obsahu. Poslední část tvoří výstup analýzy a diskuze.

5. 3. 1 Otázky k polostrukturovanému rozhovoru

Před realizací tohoto výzkumu došlo k pečlivému výběru otázek, které byly respondentům následně pokládány. Otázky se pro jednotlivé participanty mírně lišily a byly přizpůsobeny tomu, zda se jednalo o muže, který na rodičovské dovolené současně je nebo teprve bude. Otázkám předcházelo představení daného účastníka výzkumu (jméno, příjmení, věk, zaměstnání, počet dětí, zájmy apod.).

Konkrétní otázky pro respondenty:

1. Znáte ve svém okolí nějakého/nějaké muže na rodičovské dovolené?
2. Jakým způsobem jste se dozvěděl o možnosti využívat rodičovskou dovolenou?
3. Byl odchod na rodičovskou dovolenou vašim nápadem nebo nápadem vaší partnerky?
4. Jaký byl průběh rozhodování se s vaší partnerkou o tom, kdo bude rodičovskou dovolenou využívat?
5. Jaké důvody vás vedly k tomu, že nastoupíte na rodičovskou dovolenou?
6. Jaké zaměstnání jste vykonával před nástupem na rodičovskou dovolenou? Jaké je zaměstnání vaší partnerky?
7. Mělo vzdělání vás či vaší partnerky nějaký vliv na to, že jste se rozhodl pro rodičovskou dovolenou?
8. Kdy jste na rodičovskou dovolenou nastoupil? Pokud jste na rodičovskou dovolenou nastoupil později, jak jste se zpočátku věnoval péči o dítě?
9. Co vám během rodičovské dovolené nečinilo žádný problém? Bylo naopak něco, s čím jste měl potíže?
10. Jak jste zvládal činnosti jako přebalování, krmení či koupání dítěte?
11. Snažila se vám partnerka radit či nechala péči o dítě zcela na vás?
12. Zkuste mi popsat jeden typický den vaší péče o dítě (od probuzení dítěte do uložení večer do postýlky)?
13. Jak vaše partnerka nesla návrat na pracoviště a vás doma s dítětem jako pečujícího otce?
14. Máte s vaší partnerkou nějakým způsobem rozdělené role v domácnosti/při péči o dítě?
15. Prošel váš vztah s partnerkou během vašeho využívání rodičovské dovolené nějakou proměnou?
16. Jaké byly reakce vašeho okolí na váš odchod na rodičovskou dovolenou (rodina, přátelé, zaměstnavatel)?

17. Jaká byla vaše situace po návratu na pracoviště?
18. Pokud byste s partnerkou plánovali dalšího potomka, využili byste popřípadě znovu této možnosti?
19. Jak hodnotíte vaši rodičovskou dovolenou: co hodnotíte jako pozitivní, co hodnotíte jako negativní? Byla vám v něčem přínosem?
20. Je něco, co byste vzkázal budoucím tatínkům?
21. Jaký je váš názor na genderové prosazování rovnosti mužů a žen?

5. 4 Předmět výzkumu, popis sledovaných jedinců

Předmětem tohoto kvalitativního výzkumu jsou dvě případové studie, které se týkají fenoménu tatínků na rodičovské dovolené. Každá studie nabízí pohled na danou problematiku z jiného úhlu pohledu. Vzhledem k citlivosti dat byla jednak pozměněna jména účastníků výzkumu, ale také jejich rodinných příslušníků, o kterých v průběhu hovořili.

První případová studie pojednává o zkušenostech Davida s výchovou dcery Adélky na rodičovské dovolené. Poskytuje se nám pohled na výchovu od narození Adélky až po současnost, kdy je David paralelně také pracujícím mužem. Rodičovská dovolená bude Davidovi končit do dvou měsíců od našeho rozhovoru. Na rodičovskou dovolenou nastoupil z důvodu praxe manželky, která si jako prioritu zvolila budování kariéry.

Druhá případová studie reflektuje očekávání Tomáše, jak bude rodičovská probíhat a co vše s sebou přinese. Vidíme také dosavadní rozdělení rolí v domácnosti a při péči o půlročního syna a celkově současnou situaci partnerů. Tomáš na rodičovskou dovolenou nastoupí z důvodu vyšších příjmů partnerky. S odstupem času Tomáš v krátkosti shrnuje své dosavadní dojmy z rodičovské dovolené. Informace jsou uvedeny na konci závěrečné diskuze této případové studie.

5. 5 Metody sběru dat a technika analýzy

Hlavní metodou sběru dat byl pro tento výzkum polostrukturovaný rozhovor, při kterém respondenti odpovídali na předem připravené otázky, které měl výzkumník vytištěné na archu papíru. Součástí tvořily také doplňující otázky. Při přípravě otázek bylo stanoveno jádro rozhovoru, tedy hlavní otázky a témata a pak také vedlejší otázky. Jednotlivé odpovědi účastníků umožnily kladení doplňujících otázek a místy jisté odchýlení od původního pořadí, které bylo dle potřeby upravováno, aby byl z rozhovoru získán co největší výtěžek. V průběhu

jednotlivých rozhovorů výzkumník také kladl důraz na pozorování, při kterém si všímal jednak vyjadřování, ale i neverbálních projevů respondentů, což přispělo k dotvoření si celistvého pohledu na jejich situaci.

Na počátku zpracování získaných dat proběhla transkripce nahraného rozhovoru do textové podoby na počítači. S časovým odstupem několika dní následně došlo ke kontrole transkripce opakovaným poslechem, kdy byl nahraný záznam porovnán s přepsaným textem. Zvolený způsob přepisu umožňoval velmi dobrou orientaci v textu, protože byla mluva výzkumníka a respondenta po dokončení otázky či odpovědi odlišena novým řádkem. Dále došlo k jisté úpravě transkripce daného záznamu, kterou Miovský (2006) označuje jako redukci prvního řádku. V tomto procesu byla vynechána slova tvořící pouze tzv. slovní vatu, také různé zvuky, které narušovaly plynulost a nenesly samy žádnou další informaci. Přepis tak získal plynulejší podobu vhodnější pro další analytickou práci. Text byl v této podobě následně vytištěn.

Jako analytickou metodu výzkumník zvolil metodu vytváření trsů (Miovský, 2006), při které došlo k seskupení a konceptualizaci určitých výroků do skupin podle stanovených výzkumných otázek, na které výzkumník hledal odpovědi a popřípadě dle dalších kategorií, které se jevily jako podstatné. Vytvořené trsy se týkaly motivů pro odhod na rodičovskou dovolenou, rozhodování partnerů o tom, kdo na rodičovskou dovolenou nastoupí, průběhu rodičovské dovolené, reakcí společnosti či měnícího se vztahu rodičů a dítěte. Tyto skupiny informací poté sloužily k sepsání případových studií a k interpretaci získaných údajů. Studie jsou místy obohaceny o přímou citaci participantů, tyto pasáže jsou pro lepší orientaci v textu vyznačeny kurzívou. Ve studiích se také nachází poznámky pod čarou, které dávají vybraným částem studie teoretický a doplňující rámec. Závěrečnou část poté tvoří jednotlivé výstupy analýzy a diskuze.

5. 6 Účastníci výzkumu

Účastníky tohoto výzkumu byli dva muži, kteří se rozhodli využívat rodičovskou dovolenou. Účastníkem byl také sám výzkumník. S každým respondentem byl veden polostrukturovaný rozhovor nejen s otevřenými otázkami, ale také s uzavřenými. Participant tak vyprávěli své zkušenosti, sdělovali své názory a postoje. V případových studiích jsou účastníkům výzkumu pozměněna jména, aby byla zachována jejich anonymita.

5.7 David

První případová studie pojednává o Davidovi, který v současnosti využívá rodičovské dovolené. Se svou manželkou žije nedaleko Olomouce a mají spolu jedno dítě, tříletou dceru Adélku. Davidovi je 38 let a pracuje v IT sektoru. V současnosti jde již o denní zaměstnání, střídá se práce z domu a dny, kdy David dojíždí do Brna. Povolání Davida je zároveň jeho velkou zálibou. Jako další koníčky uvádí jízdu na in-linech a sbírání známek.

David si již přesně nevzpomíná, kdy se poprvé dozvěděl o možnosti využívat rodičovskou dovolenou. Uvádí, že o této možnosti člověk slyší, ale je to dnes taková rarita⁸. Ve svém okolí nezná žádného muže, který v současnosti rodičovskou dovolenou čerpá. David však uvádí, že zná muže, který byl v minulosti doma s oběma svými syny a další z nich se na rodičovskou dovolenou chystá.

Davidův odchod na rodičovskou dovolenou byl předmětem vzájemné diskuze obou partnerů. Zvažovali nejrůznější možnosti, proběhla také určitá argumentace, ale společně se na tomto řešení shodli⁹. David jako důvod odchodu na rodičovskou dovolenou uvádí kariéru manželky, která je členkou veterinární komory. Odpověď následně rozvádí: „*Moje manželka je veterinářka s vlastní praxí. Její praxe je malá a má pod sebou i velké chovy. U velkých zvířat je pod smlouvou kravínů, tyhle farmy nebo zemědělské družstva by na ni nečekaly. Musela by pak znovu shánět práci a restartovat svou kariéru.*“ Ztráta zaměstnání by v tomto případě znamenala pro rodinu velkou zátěž, jednak pro úsilí manželky, ale také pro rodinný rozpočet. David uvádí, že je manželka hlavním tahounem rodiny¹⁰.

⁸ Rodičovská dovolená je v České republice pro oba rodiče přístupná od roku 2001 (Maříková, 2003). Ačkoli je tato možnost dostupná již několik let, podíl mužů čerpajících rodičovskou dovolenou je stále velmi nízký, muži tvoří zhruba 1 % osob z celkového počtu mužů a žen, kteří o potomka na rodičovské dovolené pečují (Nešporová, 2005). Můžeme tak souhlasit s Davidem, že jsou muži na rodičovské dovolené spíše raritou než běžným jevem. Jejich rozhodnutí ohledně odchodu na rodičovskou dovolenou ovlivňuje řada faktorů, které byly blíže popsány v teoretické části práce, viz str. 25.

⁹ Maříková (2005) zmiňuje, že „je rodičovská dovolená z hlediska postavení ženy a muže ve společnosti velmi citlivým tématem“. Na jedné straně upevňuje tradiční dělbu rolí v rodině, ale v druhém případě může být prosazujícím prvkem rovné příležitosti mužů a žen.

¹⁰ Motivy rodičů pro volbu otce zůstat na rodičovské dovolené jsou téměř ve všech případech spojené s ekonomickou situací rodiny (Nešporová 2005). Tento jev můžeme vidět i v případě Davida, který popisuje svou manželku jako hlavního finančního tahouna rodiny. Uvedený motiv je nepopíratelně významný, na druhé straně však vidíme motiv kariéry, kterou si Davidova žena buduje a nechce se jí vzdát. Má obavy z nahrazení svého pracovního místa novým člověkem. Křížková (2006) uvádí, že jsou ženy po mateřské dovolené jednou z nejvíce ohrožených skupin na trhu práce. Je však otázkou, jestli by se tento jev týkal i Davidovy manželky.

Když se jim narodila dcera Adélka, Davidovi bylo pětatřicet let a jeho ženě třicet let. David popisuje, že měl ze začátku strach s dcerkou jakkoliv manipulovat, aby jí neublížil. Při nástupu na rodičovskou dovolenou byla Adélka totiž ještě malé miminko. Na rodičovskou dovolenou nastoupil po šestinedělí manželky¹¹. Hned první večer Adélku však koupal a rychle zapadl do všech činností, během jednoho týdne se o ni staral téměř plně. „*To znamená - jedinou činnost, kterou jsem skutečně nedělal – nekojil jsem (smích)...*“. David dceru od malička i přebaloval a krmil, nečinilo mu to žádné problémy. Z počátku jezdili s manželkou do práce, kde ji ve volném čase nakojila. V zimě manželka odšťíkávala mléko a později Adélka přešla na tuhou stravu. David však dodává, že přece jen bylo něco, co mu dělalo problém. Když bylo potřeba dceři stříhat nehtíky, zavolal vždy raději manželku. Báł se totiž, že by mohl Adélku poranit.

David pokračuje vyprávěním, kdy popisuje typický den péče o Adélku. V prvních dnech vstávala celá rodina a jeli s manželkou Davida do práce. Po příjezdu na chovy David Adélku přebalil, manželka ji v průběhu podle potřeby a času kojila, pak odešla na chov a David vyrážel s dcerkou v kočárku do polí. „*Takže jsme žili v podstatě v přírodě. A můžu říct, že to bylo i pro moji fyzičku dobrý...(smích)*“. Tento průběh znamenal pro rodinu určitý denní rytmus, protože manželka pracuje v sedmidenním provozu. Když se David s Adélkou vrátili domů, nakrmil ji a pak si spolu hráli nebo se ji snažil nějak zabavit. Nejprve si jako malinká hrála s chrastítky. Když už Adélka lozila, hrála si ráda s dřevěnou deskou s otvory, do které dávala správné kostičky. Oblíbenou činností bylo také stavění komínů z kostek. „*Pak přišly panenky, nejhorší období, kdy už dítě dostane deset nebo dvacet panenek, tak má nějakou oblíbenou, má je pojmenované a shodou okolností se všechny jmenují Adélka. Potom vám večer řekne, že chce do postýlky panenku Adélku... tak musíte hledat, než přinesete tu správnou a do té doby slyšíte vrískot...(smích)*“.

David se svou manželkou nemá v domácnosti a při péči o Adélku nějak striktně rozdělené role. Když jeden z manželů není doma, dokáží se ve všem zastoupit. „*Až na ty nehty, tam je to jasné...*“, dodává David se smíchem. Vše si pak rozdělují podle potřeb nebo vzájemně spolupracují. Když je Davidova manželka unavená, tak David ví, že je péče na něm. Platí to

¹¹ Podle délky pobytu otce na rodičovské dovolené a délky pobytu matky na mateřské a rodičovské dovolené lze strategie rodičů členit na čtyři základní typy. V prvním z nich tráví otec na rodičovské dovolené celkově delší dobu než žena. Model tedy vystihuje situaci Davida na rodičovské dovolené. Následující vymezuje čerpání rodičovské dovolené otcem i matkou zhruba ve stejném časovém rozsahu. Ve třetím případě otec pečuje o dítě více než rok, ale zároveň je tato doba o více než šest měsíců kratší než péče ženy. V poslední definici pečuje otec o dítě pouze přechodnou dobu, která je menší než jeden rok.

samozřejmě i opačně¹². V současnosti Adélka chodí již do školky, kam ji David vozí a také vyzvedává, když pracuje z domu. V tyto dny vstává později a ví, že je to na něm. Když jezdí do Brna do práce, tak vstává brzy a budí manželku i Adélku, které se pak chystají do školky. Spolupráci s manželkou popisuje jako výbornou. V oblasti výchovy stojí za sebou a nepodřívají si autoritu. David také dodává, že velkou pomoc jim představují babičky. V přízemí jejich domů totiž bydlí maminka od Davida a současně se k nim stěhuje i maminka od jeho manželky.

V rozhovoru jsme se dále věnovali vztahu Davida a jeho manželky. Rodičovská dovolená jejich vztahu nepřinesla žádnou výraznou proměnu. Samozřejmě byly situace, kdy si podle Davida „ležli na nervy“. Manželka byla také někdy smutná, když prošvihla významný krok ve vývoji dcery, ale snažila se to nedávat najevo. Kromě těchto věcí David nepocítuje žádné změny. Uvádí, že jsou spolu již 14 let a znají své silné i slabší stránky.

Jako rozporuplné David popisuje reakce okolí na jeho odchod na rodičovskou dovolenou¹³. Spousta známých znalo jejich rodinnou situaci a přijali to jako holý fakt. Někteří známí však začali Davida nazývat „mamkou“. Uvádí, že to byli „starostliví pánové“ z vesnice, kteří jen reagovali na předsudky tohoto typu. Snažili jsme se pak v rozhovoru přijít na to, jestli se jednalo o klasické pomluvy nebo jestli šlo někdy i o závist. David přiznal, že v určitých případech závist pocítil, protože ne všichni muži mají možnost vidět své dítě v důležitých fázích vývinu a spatřit jeho pokroky. Musí často zabezpečovat rodinu po stránce příjmů a jsou o jisté zážitky s dětmi ochuzeni. Nejhorší situace však nastala v Davidově předchozím zaměstnání, kdy pracoval v bezpečnostní agentuře ve směnném provozu. Jistou dobu byl přesvědčen o tom, že se do zaměstnání vrátí co nejdříve, protože se při rodičovské dovolené může pracovat, jak tomu činí současně. Po rozhovorech s manželkou však usoudili, že jeho práce není to pravé. David tak oznámil zaměstnavateli, že na rodičovskou dovolenou nastoupí naplno, což nebylo dobře přijato. David měl v té době smlouvu na dobu určitou,

¹² „Při využívání rodičovské dovolené otci se hroubí především dva základní stereotypy, jde o stereotyp muže jako živitele rodiny a stereotyp ženy jako pečovatelky o děti a domácnost“ (Nešporová, 2005). Záleží však na délce období, kdy muž zůstává doma a pečuje o dítě. Pokud je to čas delší, jeho péče je v daleko větší míře a role se z velké části dočasně převracují. Muž se však může spolehnout na pomoc partnerky, na rozdělení povinností a na zapojení partnerky do péče o dítě a domácnost, když se vrátí ze zaměstnání.

Maříková (2007) uvádí, že se muži, kteří pečují o dítě déle než ženy, vyskytují zhruba v 6 % případů.

¹³ „Pokud by byl odsudek okolí opravdu skutečně velký, lze se domnívat, že tento sociální tlak sám o sobě přiměje mnoho mužů, aby se podobné situaci raději vyhnuli“ (Nešporová, 2005).

kteřá mu nebyla prodloužena, byl zaměstnavatelem propuštěn¹⁴. V novém zaměstnání o rodinné situaci věděla nadřizená Davida, která situaci bez problémů pochopila. „Časem jsem to sdělil kolegům, někteří to nechápou do dneška, to jsou třeba pracující ze zahraničí, cizinci... ale v našich podmínkách, je to celkem běžný fenomén... ženy dělají, až na malé výjimky, co muži. Už se nedá říct, že existuje čistě mužské zaměstnání. Ta emancipace jde dopředu a nese to i tyhle vedlejší produkty, jako muže na rodičovských dovolených...“.

S Davidem jsme se tak v rozhovoru dále dostali do oblasti, jaký má názor na genderové prosazování rolí mužů a žen. David říká, že v této oblasti nemá žádné předsudky. Díky rodičovské dovolené si je vědom toho, že i muži dokáží nahradit ženy ve funkcích, které jsou tradičnější spíše u nich. Nevidí v tom žádný problém.

Následně jsme se věnovali otázce, jestli se ženou plánují do budoucna dalšího potomka. V současné době jsou podle Davida určitými věcmi svázaní. Jedná se především o to, že mají dům v rekonstrukci a začátkem příštího roku budou kolaudovat. Pak přichází v potaz také věk a věkový odstup dětí, který by byl nyní čtyři roky. David s manželkou tak zvažují, že počkají, když bude Adélka ve škole nebo půjde alespoň do školy, aby se pak na sourozence dívala jinak a snažila se jim částečně pomáhat. Jako další věc David uvádí biologickou otázku, jestli se jim další dítě ještě podaří. David by byl moc rád, kdyby ano, ideálně by chtěl děti dvě až tři, ale současně hovoří spíše o jednom. Jako důvod uvádí praxi manželky. Obdivuje svou ženu, že se mezi zvířaty pohybovala až do osmého měsíce, kdy hrozilo nebezpečí kopnutí nebo úrazu, ale smíří se s tím, pokud další dítě chtít nebude. Pokud však nastane situace, že budou čekat dalšího potomka, na rodičovské dovolené bude maminka jeho manželky, která je vzděláním vychovatelkou. David toto rozhodnutí vysvětluje dobrou situací v současném zaměstnání, ve kterém by chtěl setrvat. Pokud by Davidova manželka rozjela svou praxi ještě více, mohla by si pak dovolit být s druhým dítětem doma alespoň půl roku a užít si jej.

Dále jsme se v rozhovoru zaměřili na to, jak David rodičovskou dovolenou vnímá. Jaká byla pozitiva, negativa a přínosy. David velmi oceňuje, že byl u vývoje Adélky, když si hrála, posadila se a nespada, zůstala sedět, když udělala v šesti měsících první krůčky, když pak začala chodit. Váží si také okamžiků, kdy se její broukání změnilo v první slova. Podle Davida se to projeví i na vztahu s dítětem, kdy dítě nebude vnímat tatínka jen jako někoho,

¹⁴ Jsou zaměstnavatelé, kteří rozhodnutí mužů přijímají bez větších potíží, ačkoli mohou mít výhrady, např. zaměstnavatelé menších firem. Problém může být ve firmách, které redukuji počty zaměstnanců. K propuštění zaměstnance může nastat ještě dříve, než na rodičovskou dovolenou nastoupí (Nešporová, 2005).

kdo jde ráno pryč a večer se vrací a vlastně s Adélkou a s maminkou jenom bydlí¹⁵. „*Jde o to, že Adélka opravdu teď ví, že jsem tatínek a že nemusí volat jenom maminko, maminko... ale i tatínku*“. Rodičovská dovolená pro Davida také znamenala kariérní posun, protože měl čas najít si zaměstnání, ze kterého může dnes těžit. Měl také čas udělat si vysokou školu. Jako negativa rodičovské dovolené David uvádí, že člověk ztratí určité vazby na kariéru, protože jde o velké přerušení. Jde podle něj také o náraz do sociálních vztahů s přáteli a dalšími lidmi, kdy se už dost mění témata hovorů a jde z rozhovorů poznat, kdo děti již má a kdo ne.

Má poslední otázka na Davida byla, zda je něco, co by vzkázal budoucím tatínkům. David tuto otázku vidí jako nejhlubší zamyšlení. „*Řekl bych mužům, ať si uvědomují to, že ženská taky něco obětovala, když muže nechala s dítětem doma a ať se to těm ženským nesnaží vracet v tom smyslu, že já tady musím být s dítětem. Ale ať si uvědomují, že primárně zasažená je žena, tak ať se jí to zkusí vynahradiť, tak, jak jsem se snažil já*“.

5. 7. 1 Výstupy analýzy a diskuze

Hlavním záměrem této případové studie bylo zjistit, jak David celkově vnímá rodičovskou dovolenou, na které v době výzkumu aktuálně byl. Pozornost byla konkrétněji věnována motivům odchodu na rodičovskou dovolenou, reakcím společnosti (jak osob nejbližších, tak i vzdálenějších), samotnému průběhu rodičovské dovolené a v neposlední řadě celkovému hodnocení situace, v čem byla Davidovi přínosem a opačně.

Z výzkumu vyplývá, že byla hlavním důvodem pro odchod Davida na rodičovskou dovolenou kariéra manželky. David rodičovskou dovolenou vnímá ve velké míře pozitivně a váží si této možnosti. Velmi ocenil to, že měl bližší příležitost být u vývoje své dcery, kdy mohl vidět její pokroky a trávit s ní nezapomenutelné okamžiky. Nebylo to podle Davida přínosem pouze pro něj, ale pro celkový vztah s dcerou. David však nepopírá strach, který z počátku měl, když se o dceru staral. Brzy si však zvykl a činnosti mu nečily žádné potíže. Rodičovská dovolená Davidovi mimo jiné přispěla k ujasnění si své životní situace. Dříve setrval v zaměstnání, které pro něj nemělo takový smysl, jaký pro něj má pozice v současné práci. Ke změně zaměstnání ho nepřivedlo jen jeho uvědomění, ale také reakce zaměstnavatele ukončením pracovního poměru, když mu David oznámil, že odejde na rodičovskou dovolenou. Nejen zaměstnavatel, ale také někteří další lidé z Davidova okolí

¹⁵ Zdeněk Matějček ve své knize *Škola rodičů* uvádí, že si dítě vytváří citový vztah k tomu člověku, který s ním v domácnosti žije, kdo se s ním společně těší a raduje, je mu k dispozici, poskytuje patřičnou oporu a také sdílí starosti i bolesti. Taková osoba je pro dítě dárce citové jistoty (Matějček, 2000). V tomto případě to není primárně matka Adélky, ale David, který s dcerou tráví většinu dne.

reagovali s údivem, až s jistými předsudky. Ujasnil si tak, na koho se může spolehnout a na koho nikoli. Jedna z dalších změn nastala také v oblasti osobnostního rozvoje Davida, který si v průběhu rodičovské dovolené dodělal vysokou školu. Co se týče Davidova vztahu s manželkou, jeho účast na rodičovské dovolené vztah nijak nezměnila. S manželkou se znají již řadu let a dokáží podle něj výborně spolupracovat a stát za sebou.

Diskuze:

Davidova žena je bezpochyby hlavním finančním tahounem rodiny, ne však z důvodu nižších příjmů muže, ale primárně z vlastní potřeby budování kariéry. Ačkoli se ženy s vyšším vzděláním a kvalifikací setkávají s problémy na trhu práce nejméně (Křížková, 2006), Davidova žena se nechtěla současné pozice vzdát a vystavit se riziku restartu kariéry.

Na základě naší interpretace manželé nezamítají možnost mít dalšího potomka, ani jeden z rodičů by však nechtěl s dítětem zůstat doma a plně o něj pečovat. David chce zůstat v současném zaměstnání a jeho žena pokračovat v budování praxe. Zaměřují se na své individuální cíle, za absolutní životní prioritu rodinu a děti nepovažují.

Při výchově dcery se manželé dokázali ve svých rolích zastoupit, došlo k výměně rolí, díky které můžeme vidět, že muži mohou v určité míře nahradit ženy ve funkcích, které se považují za tradičnější spíše u žen. V případě této rodiny jim mohlo napomoci to, že nemají předsudky vůči tomu, co by mělo být výhradně úlohou ženy a co úlohou muže. Překážkou nebylo ani to, že by byl David vysoce identifikován s rolí živitele, což mohou někteří muži považovat za základ své mužské identity (Maříková, 2007). Je však důležité říci, že převrácení rolí v rodině bylo pouze dočasné. Žena byla schopna pečovat o dítě, když se vrátila ze zaměstnání. Kuchařová (1998) uvádí, že jsou ženy schopny zvládat práci i rodinu, mnohé ženy to považují za to, že by rodina neměla být limitujícím faktorem pro práci.

Při realizaci nekonvenčního modelu rodiny se musí oba partneři být schopni vyrovnat s mnohými omezeními včetně genderových předsudků a stereotypů. Muž s předsudkem rezignace na „mužství“ a živitele rodiny, žena s odsuzováním na rezignaci „plnění mateřských povinností“ (Maříková, 2007). David se setkal s předsudky v předešlém zaměstnání, ale také s nepochopením a dá se říci s výsměchem několika lidí ze svého okolí. Nenechal se tímto nijak odradit a dívá se na to zpětně s nadhledem.

Na základě interpretace vidíme také měnící se vztah matky a dítěte. Novák (2008) zmiňuje, že první dva měsíce života není dítě nijak schopno odlišit sebe od matky nebo od jiné pečující osoby a že je pro něj důležité, kdo jej chrání svou fyzickou péčí, ale také schopností se do něj vcítit. Dítě je schopno odlišovat sebe a ostatní zhruba v 10. měsíci života

(Novák, 2008). Matka v tomto případě dítěti svou podporu a lásku nepochybně poskytovala, primární pečující osobou a citovou základnou byl však později otec, který o dítě na rodičovské dovolené pečoval. Znamená to, že pro dítě bude mít významnou hodnotu nadále nejen matka, ale také otec. Na oba dva rodiče se bude moci obrátit a spolehnout.

Závěrem lze říci, že David vnímá rodičovskou dovolenou jako pozitivní zkušenost, která se podle něj promítne do budoucího vztahu s dcerou. Vyzkoušel si také to, jaké je být primární pečující osobou o dítě, která má z větší části na starosti kromě výchovy také domácnost a povinnosti s ní spojené. David v této životní etapě obstál velmi dobře a cení si, že měl příležitost tuto situaci zažít.

5. 8 Tomáš

Respondentem druhé případové studie je Tomáš, který bude na rodičovskou dovolenou nastupovat do tří měsíců od uskutečněného rozhovoru, tj. v lednu 2018. Tomášovi je 42 let, žije se svou partnerkou v Brně a vychovávají spolu jedno dítě, půlročního syna Filipka. Tomáš pracuje v polygrafické firmě v Brně. Jako hlavní zálibu uvádí hledání „kešek“¹⁶, tato činnost je pro Tomáše propojením kreativní činnosti, procházek s poznáváním zajímavých míst.

Při narození syna Filipka bylo Tomášovi 42 let a jeho partnerce 34 let. Je to jejich první dítě. Tomáš však uvádí, že má druhé dítě z předešlého vztahu.

O tom, že může na rodičovskou dovolenou nastoupit také muž, ví Tomáš nějak obecně. Člověk má podle něj v podvědomí, že tato varianta existuje. Podstatné informace má však od své přítelkyně, která se možnostmi rodičovské dovolené zabývá daleko intenzivněji. Z okruhu svých známých nezná žádného muže, který by byl na rodičovské dovolené. Z širšího okolí však ví o zaměstnanci své partnerky, který této možnosti využil.

Tomášův odchod na rodičovskou dovolenou byl primárně nápadem jeho partnerky. Mezi partnery neproběhly na toto téma žádné vážnější diskuze, Tomáš však přiznává, že byl zpočátku lehce proti. Vše si nechal projít hlavou a s odstupem času usoudil, že to pro něj bude zajímavá zkušenost. Jako hlavní důvod pro odchod na rodičovskou dovolenou Tomáš uvádí finanční stránku. Partnerka Tomáše má vysokoškolské vzdělání a je v pozici manažera ve

¹⁶ „Je to pro mě takové hledání pokladů. Na internetu si člověk najde nějakou kešku, jde pak se souřadnicemi do terénu, najde schovanou krabičku a zapíše se tam se svým nickem. Nejde ani o to, co člověk najde, ale že danou věc vůbec najde. Někdy jsou tak maskované, že člověk chodí kolem a nemůže to najít. Ta odměna je, že to člověk vůbec najde“.

firmě, partneri tak mezi sebou mají poměrně výrazný finanční rozdíl ve výplatách¹⁷. Souvisejícím důvodem je také vyšší životní komfort s vyššími příjmy partnerky.

V současné době nemají s partnerkou v domácnosti nějak výrazně rozdělené role. Když Tomáš přijde z práce, dá si svačinu nebo večeři a na chvíli se odreaguje. Popisuje, že ze sebe člověk shodí jistý předěl mezi prací a domovem. Poté většinou vezme Filípka na procházku a je s ním venku až do jeho večerního koupání. „*To je taková moje role, večerní zábava, večerní starost*“, dodává. Domácí práce má na starosti spíše Tomášova partnerka, ačkoli se jí snaží také pomáhat. Partnerka však uklízí spíše v době, kdy je Tomáš s Filípkem na procházce a nemusí o syna pečovat. Před narozením Filípka se často střídali ve vaření, nyní je připravování jídla z větší části na partnerce¹⁸. Až Tomáš nastoupí na rodičovskou dovolenou, očekává, že v těchto činnostech partnerku zastoupí. Domácí práce a vaření budou převážně na něm¹⁹. Tomáš vychází jednak ze svého názoru, ale také z rozhovorů s partnerkou. Tomáš se bude snažit dělat věci po svém, ale počítá také s tím, že mu bude partnerka dávat rady, co by měl a neměl dělat a jak se starat.

Tomáš dále uvádí, že se snaží přítelkyni s péčí o Filípka co nejvíce pomáhat, nečiní mu potíže syna přebalovat, koupat a věří, že v tom nebude problém i nadále. Jsou však jisté věci, ze kterých má Tomáš obavy, až na rodičovskou dovolenou nastoupí. „*Tuším, že to nebude úplně procházka růžovou zahradou*“, dodává vzápětí. V současnosti je pohyb Filípka snadno zvládnutelný, ale až bude více pohyblivý, až začne ložit a chodit, člověk ho bude muset hlídat daleko intenzivněji, než v současné době. Tomáš má strach, aby mu Filípek někam neutekl, něco na sebe nepřevrhl a něco si neudělal. Jsou to jeho největší obavy. Mimo to cítí také určitou nejistotu, jak situaci celkově zvládne. Jako příklad uvádí vaření pokrmů pro Filípka, ale také péči o domácnost, která bude ve větší míře na něm. „*Neříkám, že bych se nepodílel na domácích pracích, ale bude to daleko... daleko náročnější*“. Tomášovi dělají také starosti nálady a projevy Filípka. Uvádí, že je třeba týden nebo čtrnáct dní spíše plačtivý, pak zase veselejší a že se jeho nálady takto proměňují. Pokud bude Filípek spíše veselejší, bude podle Tomáše všechno v „pohodě“ a zvládnutelné.

¹⁷ Nedostatek peněz je pro muže i ženy hlavní příčinou potíží při zvládnání práce a rodiny (Křížková, 2006).

¹⁸ V názorech české společnosti dochází jistému k odklonu od souhlasu s tradičním rozdělením rolí, kdy se muži i ženy přiklání k tomu, že by se měli muži více zapojovat do domácích prací a do péče o děti. Reálně však zůstává péče i domácnost stále zejména na ženách (Křížková, 2006).

¹⁹ Kromě rozdílného typu her s dětmi muži dokáží roli pečovatele zastat v podstatě stejně jako matky (Maříková, 2007).

Tomáš následně popisuje, jak si podle dosavadního vývoje představuje typický den péče o Filípka. Když se Filípek vzbudí zhruba před pátou či šestou hodinou, trvá zhruba půl hodiny až hodinu, než se nakojí. Tomáš předpokládá, že budou tedy vstávat někdy v tomto čase a že si ho po nakojení převezme do plné péče. Následně proběhne hraní si na dece, poté budou buď pokračovat v nějaké hře, nebo se začnou chystat na procházku. Další možností je také cvičení, na které jeho partnerka s Filípkem dvakrát týdně dochází. Tomáš v těchto činnostech plánuje pokračovat. Po návratu domů se Tomášova pozornost zaměří na chystání jídla. Jeho partnerka každou neděli navaří příkrmy na týden dopředu, Tomáš je tedy ohřeje a pak podle potřeby nakrmí syna ještě přesnídávkou apod. Poté bude následovat další program, hry na dece, prohlížení knížek a další činnosti. „*To uteče jak voda. Důležitá je ta jeho nálada. Pokud bude z větší části v pohodě, tak to bude dobrý. Když bude plačtivo, tak to bude náročnější. To budu sledovat hodiny, kdy už přijde maminka, abych se odreagoval*“, dodává Tomáš se smíchem. Až se vrátí partnerka ze zaměstnání, budou se na činnostech podílet společně, například na koupání a dalších večerních procedurách.

S Tomášem jsme se plynule dostali do oblasti, jaký má názor na tradiční rozdělení rolí, co se od mužů a žen očekává. Uvádí, že má člověk nějak podvědomě dáno v hlavě, že by měl muž vydělávat peníze a žena by měla být doma, že jsou nějaké mužské a ženské práce, ale nemá tuto myšlenku v mysli silnou natolik, že by ji nedokázal nějak překonat²⁰. Člověka to podle něj sice primárně napadne, že by to tak mělo být, ale nelpí na tom. „*Pár dní mi trvalo, než jsem to překlopil a teď to naopak беру jako pozitivní*“.

Dále jsme se zaměřili na vztah Tomáše a jeho partnerky. Tomáš ještě nedokáže odhadnout, jestli jejich vztah díky rodičovské dovolené projde nějakou proměnou, ale doufá, že k ničemu zásadnímu nedojde. Od narození dítěte však cítí jisté oddálení, protože je veškerá pozornost soustředěna na Filípka. „*Máme mnohem méně prostoru si povykládat o jiných věcech, než o dítěti. Když ten prostor kolikrát je, jsme takoví unavení, že se radši podíváme na film*“, říká Tomáš. Komunikace je nyní v určitém smyslu omezená.

²⁰ „I když genderový přístup může v genderově stereotypní optice implikovat racionalitu v rozhodování, lidé jednající na základě očekávání a společenských norem tak často jednají „ze zvyku“, „podvědomě“, ne vždy a za všech okolností racionálně a ve svém důsledku ne vždy podle svých skutečných individuálních vloh, dispozic, schopností a preferencí“ (Maříková, 2006).

Kuchařová a Zamykalová (1998) dále uvádí, že je v naší společnosti silně zakořeněna tradiční představa o rozdělení mužských a ženských rolí. Popisují také, že velká část mužů přiznává ženám schopnost podnikat a seberealizovat se v zaměstnání, ale na druhé straně nechtějí příliš slevit z rolí ženy v domácnosti, partnerky a matky dětí.

Tomáš dále popisuje, že má jeho partnerka jisté obavy z návratu na pracoviště. Bude jí líto, že Filípkovy první krůčky a první slovíčka nezažije ona, ale Tomáš. Z tohoto důvodu by raději zůstala doma. Tomáš se jí bude snažit vše dokumentovat a posílat jí fotky tak, jak to mají nastaveno doposud. Jeho partnerka se bude snažit mít pracovní dobu co nejkratší. Pokud to bude možné, chtěla by částečně pracovat z domu. Například, že by pracovala šest hodin na pracovišti a zbylý čas z domu.

Další oblastí našeho zájmu byly reakce okolí na rozhodnutí Tomáše odejít na rodičovskou dovolenou²¹. Ze strany zaměstnavatele nebyly reakce z počátku pozitivní, protože v současné práci není Tomáš příliš dlouho. V lednu to budou dva roky od jeho nástupu do nového zaměstnání po osmnácti letech u jiné firmy. „*Pro mého šéfa to byla nepříjemná zpráva v tom smyslu, že mě musel zaučovat a netušil, že by tato situace mohla nastat. Ale nakonec to vzal celkem v pohodě...*“. Co se týká kamarádů Tomáše, jejich reakce byly pozitivní. Tomášovo rozhodnutí uznávají, podporují ho a fandí mu. „*Berou to do jisté míry jako takovou exotiku, takže mě chválí...*“ dodává ještě Tomáš se smíchem. Vzpomíná si však na jeden protiargument, který se týkal toho, jestli není přítelkyni líto odejít do práce. Samozřejmě ji to podle Tomáše líto bude, ale důvod pro jejich rozhodnutí vidí jako opodstatněný. Rodina Tomáše reagovala v podstatě podobně jako jeho přátelé. Ze začátku to pro ně byla nečekaná zpráva, ale přijali to naprosto bez potíží a podporují ho. Těší se na větší kontakt a častější návštěvy, na které bude více prostoru, než když je člověk zatížený pracovními povinnostmi.

Z představy následného návratu na pracoviště má Tomáš nyní trochu obavy. Přemýšlí, jak se mu podaří do práce zpátky vplout, protože se v oblasti technologií neustále něco mění a vyvíjí. Popisuje, že pro něj není příliš jednoduché rychle naskočit a absorbovat nové věci. Trošku jej však uklidňuje fakt, že by měl mít na zkrácený úvazek práci z domu a že by tak neměl s prací, jak Tomáš říká, přetrhout nit²². Tomáš však doufá, že mu vedle péče o dítě zbyde na práci nějaký čas, ale nedokáže to dopředu odhadnout. Délka samotného pracovního úvazku Tomáše se bude odvíjet od toho, jestli bude moci Tomášova přítelkyně pracovat

²¹ Způsob, jakým lidé reagují na rodiny s otci na rodičovské dovolené, lze obecně rozdělit na tři postoje: pozitivní, neutrální a negativní (Nešporová, 2005).

²² V celosvětovém měřítku dochází k proměnám na trhu práce. Jedná se o „flexibilizaci práce“, diverzifikaci a o vznik nových alternativních forem organizace práce. Příkladem je nárůst pracovní variability. Lidé mohou pracovat z domova, jak tomu bude konkrétně v případě Tomáše a jeho partnerky, ze zaměstnání, z veřejného prostoru či v kombinacích (Křížková, 2006).

z domu a pokud ano, v jaké míře. „*Doufám, že nastane nějaký zdravý kompromis, že budou všichni tak nějak spokojeni a nedojde k nějakému selhání a bolestnému návratu*“.

Dále jsme se věnovali otázce, jestli s partnerkou chtějí do budoucna další dítě. Dalšího potomka neplánují, ale může se podle Tomáše ještě něco změnit. Pokud by další dítě měli, nebránil by se tomu, že by na rodičovskou dovolenou nastoupil znovu. Záleží však na tom, jaký bude průběh rodičovské dovolené, na kterou má v lednu nastoupit. „*Jestli se to osvědčí...*“, směje se Tomáš.

V rozhovoru jsme pokračovali tím, jestli Tomáš od rodičovské dovolené očekává nějaké přínosy. Jako významné zmiňuje první krůčky, první slovíčka, jisté napojení na dítě a to, že uvidí znovu svět dětskýma očima. Těší se, že budou s dítětem prožívat například Vánoce daleko intenzivněji a uvidí tak radosti, které už člověk není schopný v tuto chvíli natolik prožít. Jako další přínos uvádí, že uvidí život celkově z jiné perspektivy, než doposud.

V poslední otázce jsme se věnovali tomu, co by Tomáš vzkázal budoucím tatínkům. Tomáš říká: „*Možná to, aby se toho nebáli. Je to výzva. Většina chlapů to bere v té první chvíli spíš tak, že se jim do toho nechce a to z důvodů, já vidím tedy hlavní ten, že by měl chlap chodit do práce, že je to dané už z dřívějších zvyklostí. Ale když se nad tím člověk zamyslí, tak proč ne. Člověk by v tom měl hledat ty klady typu, že uvidí věci dětskýma očima a že s dítětem naváže daleko intenzivnější vztah²³, který se pak může mnohonásobně v pozitivním slova smyslu vrátit. Díky této zkušenosti, jak bude ten vztah vybudovaný, to bude vše vřelejší a srdečnější, než kdyby to bylo standartní cestou*“.

5. 8. 1 Výstupy analýzy a diskuze

Cílem této případové studie bylo zaměřit se na to, jaké má Tomáš od rodičovské dovolené očekávání a jak tuto situaci celkově vnímá vzhledem k průběhu péče o dítě, rozdělením rolí partnerů, přínosům od rodičovské dovolené či situaci po návratu na pracoviště. Pozornost byla také věnována důvodům pro rozhodnutí odejít na rodičovskou dovolenou, reakcím okolí na toto stanovisko, dosavadnímu rodinnému životu partnerů a výchově jejich syna.

Z uskutečněného výzkumu vyplývá, že je hlavním důvodem pro Tomášův odchod na rodičovskou dovolenou finanční situace rodiny. Tomášova partnerka pracuje na manažerské pozici, její příjmy jsou vyšší než příjmy Tomáše. Ačkoli byl Tomáš zpočátku lehce proti, nástup na rodičovskou dovolenou nyní vidí jako dobrou zkušenost do budoucna. Těší se na

²³ Tam, kde o dítě pečuje otec, dochází ke vztahovým posunům mezi těmito osobami. Muž je schopen si vytvořit těsnější vazbu k dítěti a naopak (Maříková, 2007).

první krůčky a první slovíčka svého syna. Také oceňuje, že budou mít s Filípem daleko intenzivnější vztah, když mu bude na rodičovské dovolené věnovat tolik pozornosti, péče a lásky. V domácnosti nemají v současné době s partnerkou nijak výrazně rozdělné role. Tomáš své partnerce pomáhá, je však patrné, že je péče o domácnost a výchova syna spíše na ní. Oba však očekávají, že Tomáš svou partnerku během rodičovské dovolené v těchto činnostech a rolích zastoupí. Až Tomáš na rodičovskou dovolenou nastoupí, má určité obavy z toho, jak situaci celkově zvládne, je to pro něj velká neznámá. Tomáš má také strach z toho, až Filípek povyroste, aby mu někam neutekl nebo na sebe něco nepřevrhl. Otázkou také zůstává, do jaké míry bude moci Tomáš pracovat z domu vzhledem k zaměstnání své partnerky a k výchově syna, kterému bude věnovat většinu své pozornosti. Nedokáže také odhadnout, jestli samotný vztah s partnerkou projde nějakou proměnou, ale doufá, že ne. Uznává však, že doposud soustřeďují pozornost pouze na syna a na sebe nemají tolik času. Reakce Tomášova okolí na rozhodnutí odejít na rodičovskou dovolenou byly ve většině případů pozitivní, jednak ze strany přátel, ale také ze strany rodiny. Zaměstnavatel zastával zpočátku negativní stanoviska. S žádnými předsudky ze strany okolí se však nesetkal.

Diskuze:

Hlavním důvodem pro účast tohoto otce na rodičovské dovolené je finanční situace rodiny. Je patrné, že je Tomášův příjem hlavním zdrojem financí pro rodinu do té doby, než se jeho partnerka vrátí z rodičovské dovolené zpátky do zaměstnání. Jejich postavení v rámci příjmů se pak změní, jeho žena má jako manažerka ve firmě daleko vyšší finanční ohodnocení. Tomáš však nepopírá, že by se situace nedala zvládnout i jiným způsobem, zmiňuje však jistý komfort, který se zvyšuje s vyššími příjmy. Partneři si tak musí být sami nejlépe vědomi toho, jaká je jejich situace a zda by se s ní vypořádali i jinou cestou.

Na základě interpretace spatřujeme, že má Tomáš jisté obavy z toho, co by mohlo během rodičovské dovolené nastat a to jak při výchově syna, tak ve vztahu s partnerkou. Například, jestli nedojde u syna k nějakému úrazu. Jeho nejistota je však přirozená, jelikož v této situaci bude poprvé a sám nezná nikoho, kdo by mu poskytl v téže situaci rady díky vlastní zkušenosti s rodičovskou dovolenou.

Dále také vidíme, že jsou partneři připraveni na zastoupení se ve svých rolích a vzájemně si pomoci. Výměna rolí však bude pouze dočasná, než se Tomášova přítelkyně vrátí ze zaměstnání. Pomáhání jednoho partnera druhému bude také souviset s mírou možnosti pracovat z domu a to u obou partnerů.

V oblasti reakcí přátel a rodiny Tomáše a jeho partnerky nenastaly žádné předsudky a stereotypy. Pozitivní stanovisko však zpočátku neměl zaměstnavatel Tomáše, protože je v současném zaměstnání teprve dva roky. Situaci ale přijal jako holý fakt a dal Tomášovi možnost práce z domu na zkrácený úvazek. Vidíme tak od zaměstnavatele jistou vstřícnost a ochotu. V podobné situaci je přítelkyně Tomáše, která by mohla také část práce vykonávat z domova.

Na základě interpretace je také zřejmé, že partneri neplánují dalšího potomka. Podle Tomáše se může cokoli ještě změnit, ale pravděpodobnost je velmi malá. Partneri tak budou pokračovat v seberealizaci a v profesním růstu. Je pro ně důležité zabezpečení rodiny a lepší životní komfort. Důvodem může být také věk obou partnerů.

Ze závěrů výzkumu této případové studie vyplývá, že má Tomáš jisté obavy z toho, jak zvládne výchovu dítěte jako otec na rodičovské dovolené. Těší se však na to, až uvidí první krůčky svého dítěte a bude s ním prožívat veškeré radosti. Má také pochybnosti z toho, jak zvládne veškerou péči o domácnost, kdy partnerku zastoupí v jejích rolích. Partneri jsou však připraveni na vzájemnou pomoc.

Na samotný závěr této diskuze dodáváme krátké vyjádření Tomáše k tomu, jak situaci vnímá dva měsíce po svém nástupu na rodičovskou dovolenou. Tomáš se nejprve vyjadřuje k průběhu péče o svého syna. Uvádí, že se denní činnosti nijak neliší s jeho očekáváním. Syna bez potíží krmí, hraje si s ním a celkově o něj pečuje. Tomášova partnerka se vrací ze zaměstnání zhruba v 16:20hod. Poté se věnuje domácnosti a péči o syna, tímto má Tomáš prostor pro výkon své práce na počítači. Tomáš dále popisuje, že jeho partnerka pracuje od pondělí do čtvrtka v časovém rozmezí 8-16:00hod. V pátek pracuje z domu. V tento den většinou do domácnosti přichází kolegyně Tomášovy partnerky, aby mohla malého případně pohlídat, protože v pátek Tomáš navštěvuje své zaměstnání. Kromě tohoto dne pracuje od pondělí do čtvrtka vzdáleně z domu. Podle potřeby zaměstnavatele vykonává práci v rozmezí 1,5 a 3 hodin denně. Rozdělení domácích prací Tomáš vidí jako optimální, s partnerkou se do všech činností zapojují oba dva, dá se říci ve stejné míře. Vždy záleží na aktuální rodinné situaci. Tomáš na závěr shrnuje, že mu role otce na rodičovské dovolené celkově vyhovuje. Velmi oceňuje, že má možnost budovat si intenzivní citový vztah se svým synem. Jako negativum uvádí, že ne pokaždé má večer chuť pracovat na počítači.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo společností přiblížit fenomén mužů na rodičovské dovolené a také objasnit, jak muži rodičovskou dovolenou celkově vnímají. Započali jsme tak v teoretické části práce, kde bylo důležité vyjasnit problematiku nezbytnou pro pochopení souvislostí, které mohou stanovisko mužů ovlivnit. Nejprve jsme se zaměřili na rodinu a rodičovství v současné společnosti, dále na problematiku genderových rolí mužů a žen, otcovství a jeho proměny či na využívání rodičovské dovolené muži v ČR. V praktické části práce jsme se prostřednictvím kvalitativního výzkumu věnovali dvěma mužům, kteří se již rozhodli o dítě na rodičovské dovolené pečovat. K přiblížení fenoménu jsme se orientovali na dílčí oblasti, jako jsou motivy pro odchod na rodičovskou dovolenou, aktuální či očekávaný průběh při péči o dítě a při rozdělení rolí v domácnosti. Dále jsme se specializovali na reakce společnosti na rozhodnutí odejít na rodičovskou dovolenou či očekávání, co rodičovská dovolená přinese.

Záměrem uskutečněného výzkumu nebylo informace nijak zobecnit, ale směřovat pozornost na interpretování individuálních zkušeností respondentů, jejich pocitů, dojmů či očekávání. Pro výzkum byli vybráni dva participanti, kteří se lišili podle kritéria aktuální účasti na rodičovské dovolené či teprve budoucí účasti. První případová studie pojednávala o Davidovi, který na rodičovskou dovolenou nastoupil po šestinedělní manželky a uplatnil ji v plné délce. Hlavním důvodem pro odchod na rodičovskou dovolenou byla kariéra manželky, která se nechtěla vzdát své současné pracovní pozice. David to však chápal a ocenil, že měl možnost být u vývoje své dcery a budovat s ní blízký citový vztah. Závěrem výzkumu vyplývá, že David rodičovskou dovolenou vnímá jako pozitivní zkušenost a je rád, že měl tuto příležitost. Druhá případová studie se zaměřovala na Tomáše, který byl v době rozhovoru před rodičovskou dovolenou, na niž měl nastoupit, když bude mít syn tři čtvrtě roku. Primárním důvodem pro odchod na rodičovskou dovolenou byla finanční situace rodiny, kdy Tomášova partnerka pracuje ve vedoucí pozici a má tak vyšší příjem. Tomáš nicméně nepopíral, že by se situace nedala zvládnout i jiným způsobem, pro partnery však byl důležitý i určitý komfort s vyššími příjmy partnerky. Tomáš také uvedl jisté obavy, které od průběhu rodičovské dovolené má, ale zároveň dodal, že je rád za možnost budování intenzivního citového vztahu se svým synem a trávení s ním významných okamžiků. V obou případových studiích jsme mohli spatřit významnost úspěchů v zaměstnání partnerek respondentů a s tím související potřebu vlastní seberealizace. V druhé rodině se však kladl

důraz více na finanční situaci. Je také patrné, že jsou partneři schopni a ochotní se ve svých rolích zastoupit a vzájemně si pomoci. V reakcích Davidova okolí jsme zaznamenali jisté předsudky a stereotypy, hlavně pak ze strany zaměstnavatele, který Davidovi neprodloužil pracovní smlouvu. V případě Tomáše byl jeho zaměstnavatel i zaměstnavatel partnerky daleko vstřícnější a umožnil jim část práce vykonávat z domu. Domníváme se, že by bylo potřebné společnosti problematiku mužů na rodičovské dovolené více přiblížit a aktivně muže podporovat, aby neměli obavy této možnosti využít.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Vyd. 2. Bratislava: Univerzita Komenského. 252 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

BAUEROVÁ, Jaroslava, BÁRTOVÁ, Eva, 1987. *Proměny ženy v rodině, práci a ve veřejném životě*. Vyd. 1. Praha: Svoboda.

BURGESSOVÁ, Adrienne, 2004. *Návrat otcovství*. Vyd. 1. Brno: JOTA. 218 s. ISBN80-7217-296-4.

COURNEAU, Guy, 2012. *Chybějící otec, chybující syn*. Vyd. 1. Z francouzského originálu ... přeložila Kateřina Bodnárová. Praha: Portál. 192 s. ISBN 978-80-262-0075-8.

DUDOVÁ, Radka, 2008. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 234 s. ISBN 978-80-7330-136-1.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Vyd. 1. Praha: Avicenum. 139 s.

HELUS, Zdeněk, 2006. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada. 288 s. ISBN 978-80-247-1168-3.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. 286 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANDOUREK, Jan., 2003. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál. 232 s. ISBN 80-7178-749-3.

KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra, et al, 2001. *Prostředí – člověk - výchova*. Vyd. 1. Brno: Paido. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, ed., 2006. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 105 s. ISBN 80-7330-112-1.

- KUBY, Gabriele, 2013. *Gender – Nová ideologie ničí rodinu*. Vyd. 1. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství. 25 s. ISBN 978-80-87864-18-0.
- KUCHAŘOVÁ, Věra a ZAMYKALOVÁ Lenka, 1998. *Aktuální otázky postavení žen v ČR*. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 77 s. ISBN 9788023840698.
- KUNDRA, Lucie, 2009. *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství..* Vyd. 1. Praha: Otevřena společnost, o. p. s. – Centrum ProEquality. 40 s. ISBN 978-80-87110-14-0.
- MAŘÍKOVÁ, Hana a RADIMSKÁ, Radka, 2003. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, ed. 2007. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 103 s. ISBN 978-80-7330-135-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2000. *Škola rodičů*. Vyd. 1. Praha: MAXDORF. 285 s. ISBN 80-85912-29-5.
- MATOUŠEK, Matoušek, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 1. Praha: Slon. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Vyd. 1. Brno: Blok. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: Slon. 312 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- NOVÁK, Tomáš, 2008. *Vztah matky a dcery*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a. s. 136 s. ISBN 978-80-247-2076-0.
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2005. *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na rodičovské dovolené. Část 4*. Praha: VÚPSV. 86 s.
- PŘADKA, Milan a KNOTOVÁ, Dana a FALTÝSKOVÁ, Jarmila, 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.

SINGLY, Francois de, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál. 128 s. ISBN 80-71-78-249-1.

ŠMÍDOVÁ, Iva, ed., 2008. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a generové vztahy*. Vyd. 1. Brno: Trinub EU. 90 s. ISBN 978-80-7399-406-8.

ZOJA, Luigi, 2017. *Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství*. Vyd. 1. Praha: Prostor. 344 s. ISBN 978-80-7260-347-3.

Elektronické zdroje:

Český statistický úřad, 2014. *Plodnost podle věku, 2014* [online]. Praha: ČSÚ. [Cit. 30. 4. 2017].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002161121.pdf/5a9321c6-b37d-4f96-a5dd-296b7759a531?version=1.1>

Český statistický úřad, 2014. *Mezinárodní srovnání – průměrný věk při uzavírání prvního manželství* [online]. Praha: ČSÚ. [Cit. 30. 4. 2017].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002161113.pdf/d45afb06-1341-4682-b4f2-9f28ddcdc6fd?version=1.1>

Český statistický úřad, 2015. *Osoby v čele domácnosti podle rodinného stavu a věku ve vybraných typech domácností v roce 2015* [online]. Praha: ČSÚ. [Cit. 30. 4. 2017].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002161131.pdf/ef20631a-d3de-45b6-bdb9-ee5475e97a8e?version=1.1>

Český statistický úřad, 2015. *Osoby v čele domácnosti a jejich partnerky podle věku v roce 2015* [online]. Praha: ČSÚ. [Cit. 30. 4. 2017].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002161128.pdf/0659dfd3-a3a0-43b0-88c5-6b807dfb0e37?version=1.1>

Český statistický úřad, 2015. *Rozvody podle délky trvání manželství* [online]. Praha: ČSÚ. [Cit. 30. 4. 2017].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002161125.pdf/fafa8c76-289e-42de-8313-b34e6ed2e8ec?version=1.2>

FUKSOVÁ, Jana, 2016. *Průměrný věk rodičky překročil 30 let* [online]. Zlín: IVF Czech Republic s.r.o. [Cit. 30. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.ivf-zlin.cz/25978n-prumerny-vek-rodicky-poprve-prekrocil-30-let>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2016. Rovnost žen a mužů. *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020 – plnění MPSV* [online]. Praha: MPSV. Poslední změna 1. 4. 2016. [Cit. 30. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/25030>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. Novinky. *Co se mění v roce 2017? Novinky Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. Praha: MPSV. Poslední změna 3. 1. 2017. [Cit. 8. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/29019>

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2007. *Porodnost v České republice: dvě rozdílné epochy*. Geografické rozhledy [online], 17(1), s 2–5. [Cit. 26. 2. 2018]. Dostupné z: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2007/10/str2-9.pdf>

Sociologický ústav AV ČR, 2004. Gender, rovné příležitosti, výzkum. *Feministické teorie: spor o pojetí genderu*. 2004; 5(4), s. 1-2. ISSN 1213-0028.

The Local, 2017. *Dads in Sweden are taking more parental leave than ever* [online]. Sweden: The Local. [Cit. 19. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.thelocal.se/20171110/dads-in-sweden-are-taking-more-parental-leave-than-ever>

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s respondentem Davidem

Příloha č. 2: Rozhovor s respondentem Tomášem

Příloha č. 1: Rozhovor s respondentem Davidem, Olomouc, 3. 8. 2017

Tazatel: Marie Týnová

Respondent: David

T: Já vás poprosím, abyste se mi představil.

R: Jmenuji se David, je mi 38 let, bydlím v Olšanech u Prostějova, mám jednu dceru a pracuju v IT sektoru.

T: Jaké jsou vaše zájmy?

R: Moje zájmy jsou IT sektor... (smích)..., docela rád jezdím na kolečkových bruslích, na in-linech a... to je teď taková rarita dneska, sbírám známky.

T: To je fajn koníček... Já vám položím první otázku... Znáte ve svém okolí nějakého nebo nějaké muže na rodičovské dovolené?

R: Aktuálně teď ne, ale znám jednoho, který na rodičovské byl s oběma svými syny a jednoho, který se na ni pravděpodobně chystá.

T: Jakým způsobem jste se dozvěděl o možnosti využívat rodičovskou dovolenou?

R: Musím říct, že si ani nevzpomínám, kdy jsem se to dozvěděl poprvé. Člověk o tom slyší, že existují muži, který na tom rodičáku byli, ale je to taková rarita... Opravdu si nevzpomenu, jak jsem se o té možnosti dozvěděl. Člověk to tak slýchá kolem sebe.

T: A když jste se rozhodl pro tu rodičovskou dovolenou, byl to váš nápad nebo nápad vaší ženy?

R: Ono to bylo tak po vzájemné diskuzi, ale spíš my jsme neměli jinou volbu.

T: A jaký byl samotný průběh rozhodování, byla to spíše diskuze?

R: Ano, určitě to byla diskuze... určitě to bylo o nějaké argumentaci... určitě to bylo o zvažování aktuálních možností a víceméně šlo o vzájemnou shodu.

T: Jaké důvody vás k tomu vedly, že nastoupíte na rodičovskou dovolenou?

R: Manželčina kariéra.

T: Takže zaměstnání?

R: Kariéra... (smích).

T: A kde vaše manželka pracuje?

R: Moje manželka je veterinářka s vlastní praxí a kromě toho, že má malou praxi, která by se nějakým způsobem ovlivnit dala, asi, tak má i velké chovy... tam je pod smlouvou těch kravínů. To je její, řekněme, jádro jejího byznysu. No a tyhle ty farmy nebo tyhle ty zemědělská družstva by na ni nečekaly, než by se vrátila třeba po roce z rodičovské. Po tu dobu, tam je potřeba denní péče o ty zvířata a na tu dobu by si našli vlastně náhradu.

Manželka by musela shánět nové chovy, v podstatě restartovat tu kariéru. Bylo by to náročné jednak pro to její úsilí, ale i pro finanční rozpočet. To se musím přiznat, manželka je hlavním zdrojem financí.

T: Kdy jste nastoupil na rodičovskou dovolenou?

R: Přesně po šestinedělí.

T: Jste vlastně současně na rodičovské dovolené... co vám nečiní žádné potíže třeba v péči o dítě nebo o domácnost?

R: V podstatě nic, když vlastně dcera byla úplně maličká, tak měl člověk strach s ní jakkoliv manipulovat, aby jí neublížil. Přece jenom jsem těžkopádný chlap, ale dá se říct, že hned první večer doma jsem ji koupal a více méně jsem velice rychle zapadl do všech těch činností. To znamená, jedinou činnost, kterou jsem skutečně nedělal, nekojil jsem... (smích).

T: ... (smích)... To jste dobrý, že jste si tak rychle zvyknul na všechny činnosti...

R: No, řekněme, že během týdne jsem se už staral plně. V tom problém nebyl.

T: A je něco, co vám naopak dělalo potíže?

R: Můžu říct, že jsem dceři nikdy nestříhal nehty, protože jsem se bál, že bych jí ublížil. Přece jen je to jemná činnost, hlavně u maličkých miminek, takže jsem radši zavolał manželku. Měl jsem z toho vždycky strach. Teďka už si utírá i zadek sama.

T: A co koupání, krmení a přebalování?

R: Přebalování mě nedělalo problém. Koupání, ze začátku jak byla maličká, tak to je hodně manipulace, jo, tak to bylo s obavou, ale pak si člověk zvykne v podstatě na to, že to dítě je gumové... (smích)... a pak se už člověk tolik nebojí. Jak roste, tak si člověk už nemusel dávat pozor na hlavičku a pak už seděla. A krmení, já jsem ji vlastně krmil už od malička. Vzhledem k tomu, že manželka musela odjíždět vlastně na ty chovy a takhle, já jsem jezdil s ní, ona vlastně mezi přejezdem mezi zemědělskýma družstvama stihla kojit. V zimě jsme to řešili tak, že manželka odstříkávala mléko, pak přešla vlastně na tuhou stravu.

T: A připravujete teď jídlo pro malou vy sám nebo vaše paní?

R: No, teď už je to vlastně tak, že jí všechno, co my jíme. Nejí nic těžkého, nedáváme jí tam uzené maso nebo tak, vaří se s ohledem na to dítě. Ona většinou jí sama, já jí třeba pomáhám, když už třeba nechce jíst polívku, ale když jí člověk krmí, tak to samozřejmě zvládne. To jsou potom diskuze, no, když si třeba přeje věci, které nemáme doma... (smích).

T: ... (smích) a co například?

R: No, jí strašně chutnají párky, my jí kupujeme takové ty dětské párky, samozřejmě s ohledem na kvalitu masa, na to dáváme pozor, i vlastně pro nás. A ona má ty párky ráda, s kečupem. To je pak... „Adélko, co si dáš na večeri?“... „Párky“... „Nejsou párky“... „Ale já chci párky“... (smích).

T: ... (smích). A když jste vlastně nastoupil na rodičovskou dovolenou, snažila se vám vaše žena v něčem radit nebo nechala péči zcela na vás?

R: Tak ono to byla spolupráce, že jo. To nebylo tak, tady máš malou a ukaž se, to ne. U některých činností jsme se střídali, byly věci, kdy se ukázalo, že v něčem jsem lepší já, třeba manželka mě jeden čas nazvala uspávač hadů. Až do nedávna jsem malou v podstatě uspával já...

T: Četl jste jí pohádky?

R: Ne... (smích). Jsem asi prostě uspávač hadů. Já nejsem nějaký skvělý vypravěč... když se vlastně četlo a svítilo se, tak dělala virvál. Poměrně dobrou metodou moderních technologií bylo pustit pohádku z youtube. Takže byla tma, poslouchala pohádku a usla. Ale třeba uspával jsem i jak byla maličká, v náručí... Já mám problémy s usnutím a ona to má po mě, jak říkám, usnu rychle, jak počítám do tří, někdy do půl čtvrté (smích)... a hned spím. S malou s tím byly vždycky potíže, jako třeba oblíkání. To bylo vždycky na manželku no a dneska je to tak, kdo má na ni víc času, více méně podle možností.

T: Když si teď vzpomínám, vy jste mi psal, že pracujete pouze v úterý nebo i častěji?

R: Já jsem už v denním zaměstnání.

T: Takže se s partnerkou nějak střídáte?

R: Manželka to má tak, že třeba na těch kravínech je dopoledne a potom odpoledne a večer má ordinaci a to už jsem zase doma já nebo babičky, teď jsme si pořídili domů i druhou babičku. V přízemí našeho domu bydlí moje máma a teď se k nám stěhuje i manželčina máma. Takže babičky. A jak říkám, podle toho, kdo má v daný okamžik čas. Třeba i flexibilní je, že i malá chodí do školky, tak vozím a vyzvedávám, když dělám z domu. Vstávám později, třeba o půl 8 a ne v 6, když musím jezdit do Brna. Tak třeba v tyhle dny nechává odvoz do školky manželka na mě. Ale když jedu do Brna, v 6 odjíždím a to je budím. Ony se začínají chystat do školky. Musím říct, že v tomhle směru výborně spolupracujeme. I co se týče výchovy té malé, tak to funguje perfektně, stojíme za sebou, že si nepodryváme autoritu, když je potřeba, tak spolu držíme basu, i když si to pak třeba za dveřma vyříkáme, že to jsme zrovna neudělali dobře.

T: Zkusil byste mi popsat jeden den typické péče o vaši malou dcerku?

R: No, popíšu třeba den, když jsem s ní ještě býval doma. V prvních dnech to bylo tak, že jsme stávali všichni, celá rodina a jeli jsme s manželkou na ty chovy. Fungovalo to tak, že jsme tam přijeli, přebalil jsem malou, manželka v průběhu podle potřeby a času kojila, pak odešla na chov a já jsem vyrážel s malou v kočárku do polí. Takže jsme žili v podstatě v přírodě. A můžu říct, že to bylo i pro moji fyzičku dobrý... (smích).

T: A bylo to takto každý den nebo nějak častěji?

R: No, v podstatě každý den, více méně neustále. To je sedmidenní provoz. Takhle to fungovalo, byl to opravdu takový denní rytmus. Potom jsme se vrátili domů, to jsem s tou dcerou zpravidla vegetoval sám. To znamená, nějaký oběd, pak už byla tuhá strava, nějaká přesnídávka nebo něco. No, pak jsme si třeba hráli nebo snažil jsem se ji zabavit. Odpoledne jsem šel zase s kočárkem ven, pak jsem třeba zkoušel i s kočárkem na brusle...

T: A jak vám to šlo?

R: Jo, šlo to, já jsem měl prvně kočárek s ruční brzdou a takhle sportovně na to uzpůsobený, s tím to šlo. Pak manželka koupila druhý, ten tu brzdu neměl a to jsem zuřil... (smích).

T: Snažil jste se malou třeba zabavit nějakými hrami odpoledne?

R: Tak vlastně podle jejího věku. Pokud byla úplně maličká, tak ležela a hrála si třeba se štěrčkama nebo s něčím. Když ložila, tak už jsme jí dávali různé takové hry na logiku. Ona měla takovou dřevěnou desku, která měla výřezy ve tvaru hvězdy nebo oválu nebo takhle. A jí to bavilo, ona nad tím bádala a snažila se dát kostičky do těch správných otvorů, v těch devíti měsících už s tím neměla problém. Pak jsem jí stavěl z kostek různé komíny, jí strašně bavilo mi to bořit. Pak přišly panenky, to už přišlo takové nejhorší období, když už dítě dostane třeba deset nebo dvacet panenek, tak má nějakou oblíbenou. Ona je má pojmenované, shodou okolností se všechny jmenovaly Adélka, jako ona. Potom vám večer řekne, že chce do postýlky panenku... a kterou? No přece Adélku. Tak musíte hledat, než přinesete tu správnou Adélku a do té doby slyšíte vriskot... (smích).

T: Jak vaše manželka pak nesla návrat na pracoviště a vás doma s dítětem jako pečujícího otce?

R: Ona to z počátku neřešila, protože přerušila jen nezbytných pár týdnů a vlastně po porodu, kdy ji zaskakoval kolega a pak se urychleně, když to bylo možné, vrátila ona. Protože tam, konkrétně v tom jejím případě byly informace, že ten její kolega tu práci neodvádí správně, takže to byla nutnost. V průběhu těch dalších týdnů to bylo tak, že jsme jezdili s ní, takže ona byla s dcerou v bezprostředním kontaktu a potom samozřejmě doma taky. V tom pozdějším období, když jsme už třeba zůstávali doma, tak už bylo vidět, že je čas od času rozmrzela. Když zjistila, že prošvihla nějaký výrazný pokrok ve vývoji toho dítěte. Nebo strašně byla citlivá na to, když se jí někdo snažil do toho šfárat v tom smyslu, jestli jí to nevádí, že s ní jako takhle není, že přichází o to její dětství. Jo, takže na to byla citlivá, kolikrát bylo vidět, že jí to strašně vadí, ale nedávala po většinu času nic moc najevo. Já jsem dělal maximum proto, abychom mohli být spolu.

T: ...dívám se, že další otázku jste mi už vlastně zodpověděl, jestli máte rozdělené role v domácnosti a při péči o malou.

R: O tom jsme se už bavili, že nemáme striktně řečeno, ty děláš tohle a ty děláš tohle. Až na ty nehty, tam to bylo jasné... (smích). Každý věděl, kde má svojí doménu a to se projevovalo do těch činností a pak samozřejmě podle potřeby. Když nejsme jeden doma, dokážeme vše zvládnout oba, jinak jsme si vše rozdělili podle potřeb. Když manželka přišla unavená z práce, věděl jsem, že to je na mě. Když přišla v dobrém rozpoložení, tak jsem věděl, že je to na ní.

T: Prošel váš vztah s manželkou během využívání rodičovské dovolené nějakou proměnou?

R: Já se přiznám, že nevím, jak na tuhle otázku odpovědět, protože... možná, žena by to viděla jinak, já osobně si myslím, že se až toho tolik nezměnilo. Kromě toho, že jsme si pak skrz to dítě kolikrát lezli na nervy, což by se obvykle nestávalo. Řekněme, že kromě těchto krátkodobých záležitostí se to až tolik na tom našem vztahu neprojevovalo. My jsme spolu už poměrně dlouho...

T: A jak dlouho jste spolu?

R: My jsme spolu... 14 let. Známe se dokonale, jsme na sebe zvyklí, známe vrtochy toho druhého. Věřím tomu, že to dítě udělá hodně u vztahů, které jsou v uvozovkách mladší. Když ti lidé jsou spolu rok a pořídí si dítě. Ti

lidi se vlastně ještě neznají a potom to děcko je solidní zásah do toho vztahu, to jako každopádně. V našem případě to bylo tak... vlastně já jsem to dítě měl v pětatřiceti, to už bych řekl, že je člověk možná dospělý, dokonce i chlap... a manželka samozřejmě zkušená ženská, v praxi komanduje lidi, musela se vypořádat se spoustou problémů, ať už třeba v práci, v rodině a takhle, takže na život je připravená. To dítě jsme zvládli bez větších nutností upravit náš vztah.

T: Kolik je vaší manželce, je mladší než vy?

R: Manželka je o 5 let mladší, takže dceru měla ve třiceti. To je už taky docela vysoký věk...

T: Když jste na rodičovskou dovolenou nastoupil, jaké byly reakce vašeho okolí? Rodiny, přátel, v zaměstnání?

R: No, různé... rozporuplné. Je spousta našich známých, kteří tu naši situaci samozřejmě znali, byli si vědomi toho, že vlastně to jinak ani nejde, takže ti to přijali jako holý fakt, bez nějakých poznámek, komentářů. Pak takoví různí známí, řekněme... chlapi, kteří mě začali nazývat mamkou, kteří to neuměli přenést přes srdce, že vlastně s děckem je doma chlap. To jsou takoví starostliví pánové z vesnice.

T: Myslíte, že třeba záviděli nebo že šlo spíš o takové ty klasické předsudky?

R: Dobrá otázka! Děkuji za ni, protože v několika případech si myslím, že jsem tu závist zacítil. Můj kamarád, který mi doporučil zaměstnání, které dneska dělám, takže dneska můj současný kolega... Já vím, že on to je dobrý člověk, ale on vlastně navenek hraje drsňáka. On zajišťuje rodinu po stránce příjmů a právě v jeho případě to byly ty silné řeči před ostatními, ale u něj bych se vsadil, že to byla nejspíš závist. Víím, že on má dva kluky, že je má rád, že by strašně rád s nima zažíval ty okamžiky, jako první krůčky a tak. Je to můj subjektivní pocit, nepřiznal mi to, ale myslím, že v tomto konkrétním případě to byla závist. Ale v jiných případech to byla vlastně jenom reakce na předsudky tohoto typu. To prostředí na vesnici, kdy ti lidi jsou vychováni... takhle to bývá, takhle to je, a takhle je... a ten, kdo se těmhle standardům vymyká, je terčem. V tomhle případě terčem o posměch. Ale já jsem dostatečně silná osoba... (smích).

T: A jaké byly reakce v zaměstnání, když jste oznámil, že půjdete na rodičovskou dovolenou?

R: Já jsem dělal v bezpečnostní agentuře, dělal jsem ve směnném provozu. Oni za mě museli najít náhradu a víceméně, musím říct, že to byla i moje chyba svým způsobem, protože jsem toho zaměstnavatele ještě nějaký čas ujišťoval v tom, že se potom, jakmile to bude možné, vrátím. A potom došlo k určitým rozhovorům s ženou a já jsem oznámil, že teda odcházím na tu rodičovskou naplno... takže zaměstnavatel to nepřijal dobře.

T: To vás pak teda vedlo ke změně zaměstnání?

R: Mě vedlo ke změně to, že jsem byl propuštěn...(smích)...to byl ten nejdůležitější důvod. Protože já jsem pracoval na dobu určitou, to je dneska běžný standard, i teď mám smlouvu na dobu určitou, bude mi teď po dvou letech končit, takže teď žiju taky v obavě, jestli zaměstnavatel usoudí, že jsem pro ně zajímavý... Ale to je jediná právní možnost, kdy ten zaměstnavatel může toho rodiče na rodičovské propustit, když mu skončí smlouva...

T: A když jste teď v novém zaměstnání, tam byly reakce lepší na to, že jste na rodičovské dovolené?

R: No, tam to mých nových kolegů dost nevědělo. Já jsem se tím nějak nešířil. Věděla to moje nadřízená, ale moje nadřízená byla žena, takže ženy se na to dívají jinak... ty to uměly pochopit. A věděl to třeba ten můj

kamarád, který to nějakým způsobem taky neventiloval. Časem jsem to kolegům sdělil, někteří to nechápou do dneška, to jsou třeba pracující ze zahraničí, cizinci, kde to není až tak běžné... nebo kde to nesmí být. Bavit jsem se o tom s jednou Indkou a ta to vůbec neuměla pochopit. Ale v našich podmínkách, já bych řekl, že to je už celkem běžný fenomén... ženy dělají, až na malé výjimky, co muži... už se nedá říct, že existuje čistě mužské zaměstnání. Máme třeba správkyni unixových systémů, zrovna tohle je obor, kde vidět ženskou je dodneška celkem rarita... už se ani v tomhle směru nad tím nikdo nepozastavuje. Takže v tomhle směru, ta emancipace jde dopředu a nese to i tyhle ty vedlejší produkty, muže na rodičovských...

T: ...když jste tohle zmínil, tak já navážu na jinou otázku a zeptám se, jaký je váš názor na genderové prosazování rolí mužů a žen?

R: Já osobně v tom nemám žádné předsudky, člověk se občas pozastaví nad některými věcmi, které opravdu tak běžné nejsou, například když jsem se seznámil s ženou, která byla čalounice. Což vlastně ženy moc nedělají, ale neměl jsem s tím problém, že tu práci dělá. Spíš mě jenom mě překvapilo, že ji dělá žena...že to nějakou ženu může vůbec bavit. Třeba do dneška nevidím moc ženy popelářky... to jsou třeba pracovní pozice, kde se ty ženy nehrnou, ale kdyby nějaká žena zájem měla, tak se určitě popelářskou stát může... a skrz to, že jsem vlastně zažil ten rodičák, tak musím říct, že i muži dokáží nahradit ženy ve funkcích, které jsou tradičnější spíše u nich... třeba zdravotní bratři, stále častější fenomén, což vlastně nebývalo běžné. Takže já osobně v tom problém nevidím, nevidím ani problém u žen v armádě, tak ať to dělat jdou. Zmáčknout ten kohoutek zbraně je stejně složité jako pro muže, tak pro ženy... takže tak...

T: Pokud byste s ženou plánovali dalšího potomka, využili byste stejné možnosti rodičovské dovolené?

R: No, diskutujeme o tom... a v tomhle případě se na to chystáme skrz tu babičku. Další na řadě je bude babička... (smích). Já jsem si teď našel taky docela dobré zaměstnání. Pokud v něm setrvám po skončení té roční smlouvy, tak bych tam chtěl zůstat, protože jsem se příjmem docela poměrně vyrovnal ženě. A taková šance se vícekrát nemusí naskytnout. Rozhodně vím, že by s tím byl problém, pokud bych odešel... na rodičovskou... asi ne až takový, ale řekněme, že tam je nepříjemná situace skrz to, že zaměstnavatel uzavírá smlouvy na dobu určitou, takže je to určité riziko toho, že vlastně vám může jednoho krásného dne přijít dopis, že vás nechtějí a ten risk je veliký. My máme dům v rekonstrukci, manželka stále zařizuje svou praxi, takže výdaje jsou ohromné... a každá korunka se bude do rodinného rozpočtu hodit. S dalším potomkem by byla pravděpodobně doma moje tchýně...

T: Plánujete dítě třeba za rok, za dva nebo v nějaké delší době?

R: No, jsou určité věci, které nás svazují, jak jsem říkal, tak máme dům v rekonstrukci, někdy začátkem příštího roku budeme kolaudovat, takže dokončujeme tu stavbu, takže teďka na nějakého dalšího potomka není...není ani pomyšlení, protože to dítě je ohromný výdaj do rodiny. Takže teď je ta diskuze odložená a pak už přichází další věci... To jsou takové věci, jak to je potom s věkem, s věkovým odstupem těch dětí. Spousta lidí vám radí, že by ty děti měly být blízko sobě, ať si spolu hrají, to už my nedokážem, už teď by byl jejich věkový rozdíl minimálně čtyři léta. Takže spíš zvažujeme, že to ještě malinko odložíme, kdy už ta Adélka bude ve škole nebo půjde alespoň do školy... to je už situace, kdy to starší dítě je už s rodičema a uvědomuje si spoustu věcí kolem. A dívá se na toho sourozence jinak. Zejména, že to je dcera, tak tam je už určitá šance, že té babičce pomůže, když

bude dostatečně veliká. Takže to jsou věci, které my zvažujeme, spíš teď racionálně a pak samozřejmě i ta biologická otázka... jestli to ještě třeba půjde...

T: A mluvíte s manželkou třeba o jednom dítěti nebo o více dětech?

R: Jako diskutujeme ty další děti. Samozřejmě je to radost, mít to dítě doma. Když manželka tu praxi potom rozjede více, může svěřit nějakou část na zaměstnance a může si dovolit odejít třeba i ona na nějakou, třeba minimálně půl roční rodičovskou... a vlastně si to dítě užít. Já bych samozřejmě byl rád, kdyby jich bylo víc, dvě až tři, ale mluvíme spíš o jednom. Jde o tu praxi manželky... ono je to i riziko... já ji strašně obdivuji za to, že do toho šla, že řekla, nějak to s tím dítětem přežiju... a vyloženě se mezi těma krávama pohybovala až do osmého měsíce. Tam každou vteřinu hrozilo riziko, že ta kráva kopne nebo něco... a je zle samozřejmě... takže v tomhle směru si uvědomuju, že jakékoli těhotenství pro ni znamená ohromný zdravotní risk a řekněme, v konečném důsledku se smírím s tím manželčíným rozhodnutím. Pokud řekne ne, už do toho nejdu, tak to budu respektovat.

T: Jak hodnotíte vaši rodičovskou dovolenou? Co bylo pozitivní, negativní, byla vám v něčem přínosem?

R: No, jak hodnotím... pozitivní je to, že jsem vlastně viděl a byl u toho vývoje dítěte, když jsme si hráli, posadila se a nespádla, zůstala sedět. Když potom udělala v těch šesti měsících první krůčky kolem toho nábytku..., když se pak začala pouštět a chodit po tom prostoru..., když potom začala chodit..., když se to její broukání začalo měnit v první slova, u toho všeho ten rodič na rodičáku je, vnímá to... já si toho strašně vážím, strašně si cením, že jsem tohle mohl zažít. Řekl bych, že se to potom projeví i na tom vztahu s dítětem... že ona nevnímá toho tatínka jako někoho, kdo jde ráno pryč a vrací se večer a vlastně s ní a s maminkou tam bydlí, ale opravdu, že ona ví, že jsem tatínek a že nemusí volat jenom maminko, maminko, ale i tatínku.. takže určitě se to podepíše na tom vztahu s tím děckem... Nevím na kolik je to fakt, ale slyšel jsem, že v Německu je povinné, že otec musí být nějaký čas s tím dítětem a osobně bych to u nás zavedl taky. Skrz to, co jsem si právě prožil, bych byl jednoznačně pro. Co jsou negativa... v mém případě to určitě znamenalo kariérní posun, kdy jsem se z nějaké podřadné práce, kterou jsem si našel, abych něco měl... posunul a měl jsem čas si najít něco pořádného a dneska z toho těžit. Díky tomu jsem i vystudoval, že jsem měl konečně čas, si udělat vysokou... takže to jsou určitě pozitiva... ale vnímám to, že to negativum rodičovské je skutečně to, že ten člověk ztratí nějaké vazby na tu kariéru, je to určité přerušování... je to náraz i do nějakých sociálních vztahů s přáteli a takhle. Ony se dost mění témata hovorů s těma lidma a pak poznáte, rychle jsem pochopil, že rozhovor s lidma, kteří ty děti mají, je jiný než rozhovor s lidma, kteří děti nemají... snažil jsem se před takovýma lidma o dětech nemluvit... ono to změnil ty sociální vazby...

T: Zmenšil se vám třeba okruh přátel nebo naopak zvětšil?

R: V mém případě je to těžko posoudit, protože já i skrz tu práci to mám třeba dost elektronicky, já mám spoustu kolegů v zahraničí, s kterými se setkávám přes počítač a takhle. Mám i kamarády přes celý svět, takže s těmi jsem mohl být v kontaktu, i když jsem byl doma s tou malou. Naopak jsem měl více času si povídat s kamarádem v jižní Africe... (smích). A jestli se zvětšil nebo zmenšil, to nedokážu posoudit, zase je to s ohledem na to, že jsem už vyššího věku a že i ty vazby s přáteli jsou nějakým způsobem zavedené. Já jsem zažil otřesy v rámci vztahů spíš, když jsme se stěhovali, takže nějaké prosetí přátel už proběhlo v minulosti... a rodičák s tím tolik nezametl. Jestli jsou opravdu nějaká negativa... že to pro někoho znamená opravdu to kariérní

přerušení nebo restart kariéry, v mém případě se to takhle neprojevílo a jinak si ty negativa neumím nějak představit.

T: Já mám pro vás ještě jednu otázku... je něco, co byste vzkázal budoucím tatínkům?

R: Takhle ta otázka je asi to nejhlubší zamyšlení. Kdybych na to dostal čas, tak bych vám napsal něco jiného, než takhle řeknu z fleku... ale asi bych řekl těm mužům to, že ať si hodně uvědomují, že ta ženská taky něco obětovala, když toho muže nechala s tím dítětem doma a ať se to těm ženským nesnaží vracet v tom smyslu, že... já tady musím být s tím dítětem, ale ať vlastně si uvědomují, že primárně postižená je asi ta žena, ať jí to zkusí vynahradit... tak, jak jsem se snažil já.

T: Já vám moc děkuji za vaše odpovědi.

R: Není zač.

Příloha č. 2: Rozhovor s respondentem Tomášem, Brno, 25. 10. 2017

Tazatel: Marie Týnová

Jméno respondenta: Tomáš

T: Tak já tě na začátek poprosím, aby ses mi představil.

R: Takže, jmenuji se Tomáš... nějak to rozvést?

T: Jaké je tvoje zaměstnání?

R: Zaměstnání? Tak pracuji v polygrafické firmě. V tiskárně Point tady ve středu Brna, dělám tam technologa – konstruktéra.

T: A jsi z Brna nebo z jiného města?

R: Ano, jsem z Brna.

T: A jaké jsou tvoje záliby?

R: Tak hlavní záliba je geokešing, to nevím, jestli znáš, to je takový hledání pokladů. Na internetu si najdeš nějakou keš - se tomu říká, se souřadnicemi pak jdeš do terénu, najdeš schovanou krabičku, tam se zapíšeš, je to takový spojení kreativní činnosti, procházky, člověk díky tomu najde zajímavá místa. Je to po celém světě... vzniklo to někdy v roce, tuším 2001 ve spojených státech a k nám se to dostalo asi v roce 2006 a od té doby to má takovou křivku směrem vzhůru. A hodně lidí se tomu věnuje.

T: A co si třeba zajímavého našel?

R: No, tam nejde ani o to co, ale spíše o to něco vůbec najít. Ta krabička obsahuje zápisníček, tam se člověk zapíše svým nickem, který má, můžeš tam vyměnit nějaký předmět nebo tam dát nějakou drobnost a nějakou si vezmeš. Takže nejde ani o ten obsah, ale o to něco najít. Je to kolikrát maskovaný, že kolem toho člověk chodí a nemůže to najít. Takže ta odměna je, že to člověk vůbec najde.

T: A máš nějaké další záliby?

On: Kromě toho, teď co máme malého půl roku, tak na ty záliby moc času není...

T: Ty vlastně na rodičovskou dovolenou teprve plánuješ nastoupit...

R: Mělo by to tak být. Přítelkyně teď, když malej začíná být takovej roztomilej, tak koketuje s variantou to ještě nějak - ale to je malý procento, že by to dopadlo ještě jinak. Máme to tak naplánovaný, že od toho ledna to převezmu.

T: Tak já ti položím první otázku... znáš ve svém okolí nějakého nebo nějaké muže na rodičovské dovolené?

R: Já se přiznám, že ne, nenapadá mě nikdo z okruhu známých, že by byl někdo na rodičáku. Slyšel jsem z doslechu, že jeden známej, ale já přímo teda neznám nikoho.

T: A jak ses o té možnosti dozvěděl, že se dá na rodičovskou nastoupit?

R: Noo... to má člověk tak nějak v povědomí, že existuje ta varianta. Samozřejmě, přítelkyně se o to zajímá daleko intenzivněji, sleduje veškeré varianty, takže dalo by se říct, že mám podstatný informace od ní. Ale to, že tam může být chlap, vím nějak obecně.

T: Jasně, to člověk tak slýchá kolem sebe...

R: Ano, přesně tak...

T: A byl plán odejít na rodičovskou tvým nápadem nebo spíše nápadem tvojí ženy?

R: Spíše ženy, primárně.

T: A domluvili jste se spolu bez problému nebo tam byly nějaké vážnější diskuze?

R: Vážnější ne... (smích). Ale ze začátku jsem z toho měl takové smíšené pocity. Není to až taková běžná záležitost, člověk to bere tak... jaká si chlapská ješitnost tam hraje roli. Takže ze začátku mě to úplně po chuti nebylo, ale s odstupem času jsem to nechal projít hlavou a usoudil jsem, že to bude pro mě zajímavá zkušenost.

T: A jaké důvody vás k tomu vedly?

R: Tak samozřejmě hlavním důvodem je finanční stránka, přítelkyně je v pozici manažera, takže v polygrafii tolik peněz není. Máme poměrně výrazný finanční rozdíl ve výplatách. To je hlavní důvod.

T: A tvoje partnerka má vysokoškolské vzdělání?

R: Má, já teda ne...

T: A kdy na rodičovskou dovolenou plánuješ nastoupit?

R: Malý má teď půl roku, takže já budu nastupovat v tom lednu, když mu bude tři čtvrtě roku.

T: A budeš na rodičovské dovolené až do konce?

R: To ještě nemáme přesně daný, jako asi jo, je tam nějaký předpoklad, že než bude moci nastoupit do školy, což bude asi v září 2018...

T: ...myslíš nejspíš 2019?

R: Jo, 2019, takže ještě do toho září 2019 bych byl doma, ale třeba se to ještě nějak vyvrbí.

T: Je něco, o čem si myslíš, že ti bude činit nějaké potíže při té rodičovské dovolené?

R: Tak samozřejmě mám jisté obavy, tuším, že to nebude procházka růžovou zahradou. Až bude malej více pohyblivej, tak ho člověk bude muset hlídat daleko intenzivněji, než teď. Teď je ten pohyb ještě relativně snadno zvládnutelný, ale až začne ložit a chodit, tak to nebude taková sranda. Mám strach, aby mi nikde neutekl, něco na sebe nepřevrhl, nespadl a něco si neudělal. Tak hlavně z toho mám obavy, jako největší... Samozřejmě jsou tam i jiný. Jak to člověk celkově zvládne, nějaké vaření těch pokrmů pro něj a ta domácnost bude v té větší míře na mě, teď je to hlavně v péči ženy. Neříkám, že bych se nepodílel na domácích pracích, ale bude to daleko, daleko náročnější. Uvidíme...

T: Jasně, hlavně to uhlídání, ať někde neskočí a tak...

R: Přesně tak. Máme zkušenosti, že se v jeho životě mění jeho nálady a projevy, že je třeba týden, čtrnáct dní takový plačtivější, pak zas je takovej víc v pohodě, takže i z toho mám obavy, jak vlastně se to bude vyvíjet po téhle stránce, aby nebyl malej uřvanej...

T: Chápu, určitě bude i chvíli trvat, než si i on sám zvykne...

R: Taky, taky, jako obecně by se dalo říct, že strach z toho neznáma. Jak to vlastně všechno.. co to připraví. To asi úplně dopředu nejde říct.

T: To nejde...

R: Uvidíme.

T: A je něco, o čem si myslíš, že bude úplně bez problému?

R: Noo... (smích). Bez problému... těžko říct... jenom můžu doufat, jak už jsem říkal před chvílí, že nebude mít takovou plačtivou náladu a bude veselej, tak to bude v pohodě.

T: A co třeba činnosti jako koupání, přebalování, krmení?

R: To už vlastně dělám teď... to je dobrá připomínka. Takže věci typu přebalování, koupání, dělám teď a nemám s tím problém, tak věřím, že nebude problém i nadále. To bude v pohodě, určitě...

T: A myslíš si, že až budeš na tom rodičáku, že se ti bude partnerka snažit nějak radit nebo že to nechá tak spíše na tobě?

R: Bude, bude, to už má v naturelu... (smích). Takže počítám s tím, že mi bude dávat rady, co bych měl, neměl, jak se starat. Samozřejmě se budu snažit taky to dělat po svém, ale určitě se neubráním těm jejím radám a připomínkám (smích).

T: A ona má vlastně pracovní dobu jakou... bude chodit domů až někdy odpoledne?

R: Doufejme, že to bude tak, že bude mít pracovní dobu třeba maximálně do čtyř hodin, sama říkala, že se bude snažit mít tu pracovní dobu co nejkratší. Že by i částečně pracovala z domu. Že by třeba měla pět, šest hodin v officu a pak doma. To by bylo asi optimální pro všechny strany...

T: Zkusil bys mi popsat, jak si představuješ jeden den péče o syna, až budeš na rodičovské?

R: Jako nějaký standartní den?

T: Ano, třeba standartní den od rána...

R: Tak když to vezmu podle dosavadního vývoje, tak dejme tomu kolem šesté hodiny vstaneme s malým. Nevím, do jaké míry bude ještě kojený, teď je z větší části kojenej, to znamená, že jak mile se probere, před tou pátou, šestou hodinou, tak se kojí třeba půl hodinky až hodinku, nevím, jak ten čas se podaří dodržet, jestli bude stačit už třeba méně. Předpokládám, že se bude třeba půl hodinky kojít, pak si ho převezmu do plné péče já. Ještě před tím kojením bylo přebalování a takové ty věci. Ona se začne chystat do práce, klasický procedury ranní, v tu chvíli ho už budu mít v péči já. Budeme si hrát na dece, nějak se ho budu snažit zabavit, že jo, půl hodinka, hodinka, než přítelkyně odejde. A pak, těžko říct, jestli budem pokračovat v nějaké hře nebo se začnem chystat

třeba na procházku, do této chvíle se snažíme chodit maximálně ven, takže pokud počasí dovolí, tak si myslím, že budem v tom trendu pokračovat. Takže to znamená se začít nějak oblíkat, teď bude zimní období, tak to bude trochu na delší lokty, takže než se třeba vymotáme, tak ještě půl hodinka. Takže třeba kolem deváté bysme mohli třeba vyjít ven na procházku, popřípadě pokud by nebyla procházka, na nějaký zájmový kroužek... už teď chodí, nějaký cvičení dvakrát týdně. Tak předpokládám, že i v tomhle budem pokračovat. Procházka nebo to cvičení. A pak doma nějaké chystání, ten příkrm budu mít už, v neděli navaříme na týden dopředu, takže to jenom ohřeju, zbaštíme ještě přesnídávku a pak zase nějaký program. Hraní si na dece, prohlížení knížek, jak dělají zvířátka, a tak dál a tak dál. To uteče jak voda. Důležitý je, jak ta jeho nálada. Když bude plačtivo, tak to asi bude náročnější. To budu sledovat hodiny, kdy už přijde maminka, abych se odreagoval (smích). Pokud bude z větší části takovej v pohodě, tak to bude dobrý. Večer přijde maminka, pohraje si s ním, nějaké to koupání, klasika, to už se budem podílet asi společně na těch večerních procedurách.

T: Jak si myslíš, že tvoje partnerka ponese to, že se bude muset vrátit do práce a ty budeš doma s malým?

R: No, to už říká teď, že z toho má trochu obavy... nebo to není možná to správný slovo, ale že jí bude zřejmě líto, že jeho první krůčky, jeho první slovíčka jako zažiju místo ní já. Z toho má obavy, to jí asi bude mrzet. Z tohodle důvodu by byla radši doma, ale jak jsme říkali, finance jsou bohužel takový primární. Z tohodle důvodu to asi ponese trošku hůř. Ji bude líto, že neuvidí takové ty první krůčky, první slůvka...

T: Tak jí to musíš všechno dokumentovat...

R: Jo, to určitě (smích).

T: ... (smích) natáčet o sto šest.

R: No, mě posílá x krát denně už teď fotečky, co dělá, takže v tom budeme určitě pokračovat.

T: To bude fajn... A máš doma s tvojí partnerkou nějak rozdělené role v domácnosti?

R: V tuto chvíli? No, nějak výrazně ne. Já se snažím každý den jí, když přijdu z práce, ulehčit v tom smyslu, že malýho většinou беру na procházku. Samozřejmě, člověk přijde, nají se trošku, shodí ze sebe takový ten předěl mezi prací a domovem. Že třeba 20 minut nějaká večere nebo svačina a pak si většinou toho malýho vezmu a do jeho večerního koupání jsem s ním na procházce, je to jakoby taková moje role, večerní zábava, večerní starost. Jinak co se týče úklidu, domácích prací, tak to vesměs teď má na starosti přítelkyně. Snažím se jí samozřejmě taky pomáhat. Ona to právě většinou, tyhle věci dělá, když my jsme na procházce. Tak je to pro ni úleva, že se nemusí starat o malýho, ale zase má jiný činnosti. Vysává...

T: A vaření je asi na ní...

R: Vaří, to je na ní.

T: A myslíš, že se to potom změní, že budeš vařit a uklízet ty?

R: Myslím, že jo, už teď se o tom bavíme, že by to tak mělo být. Že bych měl... že by se to mělo svým způsobem otočit. Že já bych měl v podstatě dělat jak ty domácí práce, tak vaření.. Uvidíme, jak mě to moc půjde.

T: Myslíš si, že tvůj vztah s partnerkou projde nějakou proměnou během té rodičovské dovolené?

R: Těžko říct. Nedokážu odhadnout. Uvidíme...

T: Je to těžko odhadnout tak dopředu...

R: Těžko, těžko. Doufám, že nic zásadního v tomhle smyslu tam neproběhne, ale je možné, že to ovlivní.

T: Já zkusím otázku položit jinak... myslíš, že ten vztah doposud prošel nějakou proměnou, když máte malého?

R: Určitě, ne nějak výraznou, ale jistý oddálení tam je, to je daný tím dítětem, veškerá pozornost se soustředí na něj... máme mnohem méně prostoru si povykládat o jiných věcech než o dítěti, když ten prostor kolikrát je, tak jsme natolik takoví unavení, že se radši jako podíváme na film. Ta komunikace je teď trošku okleštěná, oproti tomu když to dítě nebylo...

T: A když si oznámil okolí, že půjdeš na tu rodičovskou, třeba nějakým kamarádům nebo v práci... a hlavně zaměstnavateli, tak jaké byly reakce?

R: Tak co se týče zaměstnavatele, tak samozřejmě moc pozitivní nebyly, protože v současné práci nejsem dlouho. V lednu to budou dva roky, co jsem vlastně nastoupil po x letech u jiného zaměstnavatele, teď jsem dva roky u nového, dalo by se říct... takže pro něj, pro toho mého šéfa to samozřejmě byla nepříjemná zpráva v tom smyslu, že mě musel zaučovat a netušil, že by tato realita mohla nastat. Ale nakonec to vzal celkem v pohodě, jo... je tam varianta, že budu pracovat částečně z domu, na nějaké zkrácené uvázek... takže z toho úplně nevypadnu... takže zaměstnavatel rozhodně rád nebyl. Co se týče kamarádů, tak ti to berou do jisté míry jako takovou exotiku, takže mě jako chválí, jako jsi dobereej, jo jo... (smích). Tak svým způsobem to uznávají, fandí mi... pozitivní, pozitivní.

T A našel se třeba někdo, kdo to moc nechápal, z těch známých?

R: Myslím si, že ne... vesměs kamarádi jsou... no... nechápal, možná takovej lehkej protiargument byl, že ta maminka, že jí třeba nebude líto, což jí samozřejmě bude líto... argument... to jí není líto jako odejít do práce... z druhé strany, ty finance samozřejmě jsou natolik pádněj argument... sice je to na jednu stranu takový nešťastný, v tomhle věku, ale...

T: ...samozřejmě, tak když to jinak udělat nejde...

R: Tak samozřejmě, ono by to asi taky šlo, ale to by člověk nemohl mít takovej komfort jo, nebo co se týče těch možností toho vyššího příjmu. Je to taková těžká volba v tomhle směru.

T: A jak reagovala rodina?

R: Rodina?... Tak v podstatě podobně jako kamarádi. Byla to taky taková, trošičku nečekaná, ze začátku nečekaná zpráva, ale v podstatě oni znají tu situaci, takže to vzali bez problému a taky mě fandí. Taky potažmo budou rádi, protože toho času chodit navštěvovat rodiče není tolik, tak budou samozřejmě rádi, že synáček přijde. Tak naopak bude toho času víc, na ten kontakt, takže z toho důvodu jsou i rádi, když vidí ten potenciál častějších návštěv.

T: A máš nějaké sourozence?

R: Mám, mám. Sestra se taky snaží o miminko, ale nějak se jim zatím nedaří, takže ta mi taky fandí. Tam byl podobnej argument jak u té maminky, ta bude taky ráda, že se budem víc stýkat, než když je člověk zatížený těma pracovníma povinnostma.

T: Jaká si myslíš, že bude situace, až se vrátíš zpátky do práce?

R: No, to je věc, kterou mám ve svých otázkách... to je věc, ze které mám trošičku obavy, jak do toho budu schopnej zpátky vplout, ale trošičku mě v tom chlácholí nebo uspává na vavřínech (smích)... doufám že ne (smích)... ten fakt, že bych opravdu měl fungovat, že bych neměl ten rok a půl být úplně odříznutý, měl bych mít na nějakej hodně zkrácenej uvázek na práci z domu, takže bych neměl úplně přetřhnout nit, tak snad ten návrat nebude až tak bolavej jako byl, kdybych byl úplně odříznutej.

T: Já si myslím, že by to bylo horší, takové odloučení...

R: Bylo, jednak z té pozice technologickej vývoj... pořád se něco mění, vyvíjí a dva roky nebo rok a půl je dlouhá doba, kor v mém věku, kdy sám na vlastní kůži zjišťuju, že není jednoduchý rychle naskočit a absorbovat novy věci. Já konkrétně jsem byl osmnáct let v jedné práci, tak jsem to měl zmáklý, že jo, věděl jsem, co a jak a najednou jsem se musel učit nové věci a už to není tak jednoduchý, už je to pro mě pracnějšší a když se to naučím, tak to má tendence z té hlavy pak rychle vyskakovat pryč, takže z tohodle důvodu mám obavy právě po té delší pauze naskočit do práce..

T: ...tak je dobré, že máš tu možnost, pracovat z domu na těch pár hodin.

R: Jako naštěstí. Jako ještě to nemáme se zaměstnavatelem úplně dokonale promyšlené. To souvisí i s tím, jak se přítelkyně domluví se svým zaměstnavatelem současným, jestli jí umožní dělat z domu. Od toho je odvislý, jak moc budu schopnej já fungovat u toho svého zaměstnavatele. Doufejme, že nastane nějakej zdravej kompromis.

T: Já doufám, že jo...

R: ...že budou všichni tak nějak spokojení a nedojde k nějakýmu selhání a k bolestnému návratu. Z toho bych měl opravdu strach, úplně to useknout. Ne, že by to nebylo pro mě lákavé, ale pravdou je, že ta práce, kterou teď dělám, není úplně taková, že bych se v tom cítil jako ryba ve vodě, takže do jisté míry by mi to nevadilo, ale pak ten zpětnej nástup by byl asi hodně složitej...

T: ...tak já se zeptám asi k té práci ještě, jestli třeba do budoucna plánuješ změnit zaměstnání nebo až někdy později?

R: No neplánuju, ale nebránil bych se tomu. To je právě jedna věc, na kterou se svým způsobem těším, že mě to zase hodí někam jinam, člověk ten život uvidí celkově najednou z jiné perspektivy, docela se těším, co to se mnou udělá. A rozhodně nebazírju na tom, konkrétně tady do té práce se vrátit, jo, jako mám strach z toho přetržení, ale na druhou stranu by mě to nevadilo. Do jisté míry tomu nechám volný průběh. Ale chtěl bych mít zadní vrátka.

T: ...jasně, tak třeba se můžeš i po něčem poohlídnout, když budeš mít pak více času...

R: No, to je otázka s tím časem (smích). To jsou všechno věci, z kterých mám taky obavy. Jestli člověku zbyde na takové věci čas. Jestli nebudu pohlcenej tím dítětem natolik, že třeba pro tu činnost pro současného

zaměstnavatele nebude skoro žádný prostor. To v tuhle chvíli nedokážu odhadnout. Mám obavy, jak to vlastně bude... na jednu stranu nemám... je to takový, na jednu stranu se těším, jo... a na druhou stranu z toho mám obavy.

T: ...myslím, že to je přirozené... člověk vlastně neví, co ho čeká...

R: Přesně tak...

T: ...Já nevím, teď mi to vypadlo, jestli jsem se na začátku ptala, kolik máš let?

R: Neptala, je mi 42 let.

T: Děkuju... pokud byste s partnerkou plánovali do budoucna ještě další dítě, myslíš si, že bys byl ještě někdy na rodičovské?

R: Nooo... pokud se to osvědčí (smích), tak je to určitě pravděpodobná varianta. I když teď neplánujeme další dítě. V tuhle chvíli bych řekl, že to je tak devadesát ku deseti, že už další nebude, ale známe to, nikdy neříkej nikdy... (smích)... může se to ještě změnit. Pokud by se to změnilo, tak se tomu určitě nebráním a uvidíme, jak se to osvědčí. Je to jedna... je to třeba padesát na padesát... pokud by k tomu došlo, v tuto chvíli bych to viděl padesát na padesát.

T: Jsou nějaké věci... nebo jsou nějaké přínosy, co od rodičovské dovolené očekáváš?

R: No, hlavní přínosy, asi... člověk uvidí ty první krůčky, první slovíčka, že se napojí na to dítě a uvidí ten svět znovu, dětskýma očima. Věci, který máš třeba zapomenutý a víš, že ti dělaly dobře, tak máš takový střípky v hlavě, když si chodívala do školky, prožívala třeba Vánoce nějak intenzivněji než teď, ten pocit nejseš schopná v sobě jako navodit... Skrz to dítě, třeba, si myslím, že toho bude schopná ta rodičovská docílit. Tohle to je pro mě taková největší... na to se nejvíc těším. Budu schopnej to pojení s tím dítětem prožívat a vidět ty radosti, který už člověk v tuhle chvíli není schopnej tak prožít.

T: ...A je něco, co by si vzkázal budoucím tatínkům? Cokoliv tě napadne.

R: Možná, aby se toho nebáli, je to výzva. Každý chlap nebo většina chlapů to bere v té první chvíli spíš, že se jim do toho nechce tady z těch důvodů třeba, jak říkám já nebo aspoň já to vnímám jako hlavní takovej ten, že chlap by měl chodit do práce, že je to daný už z těch dřívějších zvyklostí, ale když se nad tím člověk zamyslí, tak vlastně, proč ne. Člověk by měl v tom hledat ty klady typu, jak jsem povídal před chvílí, že uvidíš ty věci dětskýma očima a že s tím dítětem navážeš daleko intenzivnější vztah, kterej se ti může pak mnohonásobně v pozitivním slova smyslu vrátit, že třeba v dospívání, v dospělosti, dejme tomu, že už pak člověk nebude úplně schopen, že bude třeba odkázanej na pomoc těch dětí, díky tady té zkušenosti třeba jak bude ten vztah vybudovanej, to bude daleko všechno vřelejší, srdečnější, než kdyby to bylo standartní cestou...

T: Když si před chvílí naznačil, že se od mužů čeká, že budou chodit do práce... a od žen se spíše očekává, že budou vychovávat... a samozřejmě to může být u naopak... máš nějaký názor na to partnerské rozdělení rolí?

R: Samozřejmě, to už má člověk tak nějak podvědomě zakódovaný, kor v mém věku, kdy člověk půl života... kde to bylo ještě víc nalajnovaný, takže to mám pořád v tý hlavě jako takový klišé, že jak říkáš, chlap by měl vydělávat a ženská by měla být doma... ale nemám to v sobě natolik silný, že bych to nedokázal nějak převrátit.

Pár dní mě to třeba trvalo, než jsem to překlopil a teď to naopak беру jako pozitivní, vůbec nelpím na tom dogmatu, že by to mělo být tak, že chlap by měl být v práci a ženská doma, dělat ženský práce, mužský práce, určitě to takhle nevnímám. Primárně to tak člověka napadne, že by to tak mělo být, ale určitě na takových věcech nelpím.

T: Já ti mockrát děkuji za tvoje odpovědi... já už přeruším nahrávání...

R: Jo, není vůbec zač.